

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Издак предузетника са тржишта: правни аспекти
одговорности предузетника и потребе за
системском реформом**

(мастер рад)

Ментор
Проф. др Милена Јовановић Zattila

Студент
Исидора Стојковић
Број индекса: М050/23-О

Ниш, 2026. године

САДРЖАЈ

	УВОДНЕ НАПОМЕНЕ.....	1
I	ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ПРЕДУЗЕТНИКА У ПРАВНОМ СИСТЕМУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ.....	5
1.	Појам и основне карактеристике предузетника.....	5
2.	Специфичности правног положаја предузетника у односу на правна лица.....	8
3.	Значај предузетника у тржишној привреди Републике Србије.....	10
II	НОРМАТИВНИ ОКВИР ПОСЛОВАЊА И ПРЕСТАНКА ДЕЛАТНОСТИ ПРЕДУЗЕТНИКА.....	12
1.	Преглед релевантних прописа у Републици Србији.....	12
2.	Улога Агенције за привредне регистре и других надлежних органа.....	13
III	НАЧИНИ ПРЕСТАНКА ДЕЛАТНОСТИ ПРЕДУЗЕТНИКА.....	14
1.	Добровољни престанак.....	14
2.	Престанак по сили закона.....	15
3.	Специфичне ситуације.....	16
3.1.	<i>Смрт предузетника.....</i>	16
3.2.	<i>Губитак пословне способности.....</i>	16
IV	ОДГОВОРНОСТ ПРЕДУЗЕТНИКА НАКОН ПРЕСТАНКА ОБАВЉАЊА ДЕЛАТНОСТИ.....	16
1.	Природа личне и неограничене одговорности предузетника.....	16
2.	Одговорност код статусноправних промена.....	18
2.1	<i>Одговорност након брисања предузетника из регистра.....</i>	18
2.2	<i>Питање одговорности код наслеђивања и наставак делатности предузетника.....</i>	20
3.	Проблем дугорочне дужничке несолвентности и одсуство механизма ослобађања од дугова.....	22

V	УПОРЕДНОПОПРАВНИ ПРЕГЛЕД ОДГОВОРНОСТИ ПРЕДУЗЕТНИКА	24
1.	Земље чланице ЕУ.....	24
1.1.	<i>Француска.....</i>	24
1.2.	<i>Немачка.....</i>	26
2.	Англосаксонске земље.....	26
3.	Државе бивше СФРЈ.....	27
VI	ПОТРЕБА ЗА СИСТЕМСКОМ РЕФОРМОМ.....	28
1.	Разлози и правци системске реформе.....	28
2.	Институт личног банкрота предузетника као решење.....	29
2.1.	<i>Појмовно одређење установе личног банкрота.....</i>	29
2.2.	<i>Историјски развој установе личног банкрота.....</i>	32
2.3.	<i>Регулисање личног банкрота у државама бивше СФРЈ.....</i>	35
2.3.1.	Србија.....	35
2.3.2.	Хрватска.....	37
2.3.3.	Словенија.....	39
2.3.4.	Босна и Херцеговина.....	41
2.3.5.	Црна Гора.....	42
2.3.6.	Северна Македонија.....	43
	ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	44
	ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТРАТУРЕ.....	47
	ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ.....	49
	ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ	49
	РЕЗИМЕ	51

SUMMARY..... 53

БИОГРАФИЈА..... 55

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Предузетништво представља један од најважнијих носилаца економског развоја, иновација и запошљавања у савременим друштвима. У привредном систему Републике Србије, као и у већини транзиционих земаља, предузетништво има посебну улогу — оно је истовремено извор привредног раста, али и показатељ институционалних слабости правног и економског система. Предузетници су често изложени високим ризицима, нестабилном пословном окружењу и сложеним административним процедурама, што често доводи до прекида пословања и напуштања тржишта. Међутим, правни аспект изласка предузетника са тржишта у Србији није системски уређен, што у пракси производи бројне проблеме, како за саме предузетнике, тако и за њихове повериоце, запослене и државу.

За разлику од правних лица која, у случају финансијских потешкоћа, имају могућност уласка у поступак стечаја или евентуално ликвидације, предузетник као физичко лице одговара за све своје пословне обавезе неограничено, целокупном својом имовином, како за време обављања делатности, тако и након престанка обављања делатности. Ова чињеница чини излазак предузетника са тржишта једним од најризичнијих процеса у систему привредног права. Када пословање престане, последице нестају само у правном смислу, али економски и социјални ефекти често трају годинама, јер се дугови, пореске обавезе и обавезе према запосленима могу наплаћивати из целокупне личне имовине предузетника. Такво стање оставља дуготрајне негативне последице, не само по појединца, већ и по његову породицу и шире социјално окружење. Управо зато, одређени аутори наглашавају да је способност преузимања финансијског ризика, заправо, најважнија особина предузетника.¹

У развијеним државама постоје механизми који омогућавају „нови почетак“ за физичка лица и мале предузетнике, најчешће кроз институт личног банкрота (личног стечаја, односно индивидуалног стечаја).² Овај институт има за циљ да омогући дужнику који је трајно неспособан за плаћање да, под одређеним условима и кроз судски поступак, реши своје обавезе, уз делимичан отпис дугова или њихову репрограмску отплату. Истовремено, лични банкрот омогућава и поверилачку заштиту,

¹ M. Krumina, *Theoretical aspects of entrepreneurship*, 75th Conference Human resources and social policy Riga, University of Latvia, 2015, p. 4. Преузето: 11.10.2025. https://eszf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/bvef/konferences/75.konference/Hazans_ENG/Theoretical_aspects_of_entrepreneurship_Krumina.pdf

² М. Дукић Мијатовић, О. Узелац, Настанак и правно регулисање института друге шансе за предузетнике у Европској унији, *Страни правни живот*, год. LXV, бр. 1/2021, стр. 91-104.

јер се кроз правно уређен процес обезбеђује највећи могући степен намирења потраживања. У Србији, међутим, овакав механизам не постоји, иако је у периоду од 2004. до 2009. године био нормативно предвиђен институт личног стечаја предузетника, који је касније укинут без адекватне замене.³ То је оставило правну празнину која онемогућава предузетнике да на законит и правично уређен начин окончају пословање и реше своје финансијске обавезе.

Питање изласка предузетника са тржишта тако је постало централна тачка судара између економске реалности и недовољно развијене правне регулативе. Неспремност законодавца да успостави системско решење за предузетнике који престају са обављањем делатности резултира бројним практичним проблемима: дуготрајним поступцима пред Пореском управом, недефинисаним односом према дуговима након брисања из регистра, као и потпуним одсуством механизма за решавање несолвентности. Са становишта економије, ово утиче на смањење предузетничке активности, јер страх од губитка целокупне имовине делује као озбиљна баријера за покретање нових послова.

Предмет истраживања овог рада је анализа правних аспеката изласка предузетника са тржишта у Републици Србији, са посебним освртом на питање њихове одговорности након престанка делатности и потребу за успостављањем институционалног механизма који би омогућио правично и ефикасно окончање пословања. Предмет истраживања обухвата и испитивање нормативних, институционалних и економских последица неограничене одговорности, као и могућности увођења института личног банкрота предузетника, у складу са упоредноправним решењима у државама бивше СФРЈ и Европске уније.

Циљ истраживања је да се кроз свеобухватну анализу позитивноправног оквира, судске праксе и упоредних искустава утврди у којој мери постојећи систем у Србији омогућава правну сигурност и економску ефикасност приликом престанка делатности предузетника. Циљ је, такође, да се идентификују правне празнине и предложе конкретни модели реформе који би могли да доведу до боље заштите интереса и дужника и поверилаца. Посебна пажња посвећена је анализи могућности реинтродукције института личног стечаја, који би омогућио предузетнику да, након финансијског неуспеха, поново постане активан учесник на тржишту без трајних последица по личну егзистенцију.

³ А. Опачић, Индивидуални стечај, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, вол. 84, бр. 1, Нови Сад, 2012, стр. 38.

Задаци истраживања произилазе из постављеног предмета и циљева рада и обухватају:

- 1) теоријско одређење појма и правне природе предузетника у правном систему Србије;
- 2) анализу важећих прописа који уређују оснивање, пословање и престанак делатности предузетника;
- 3) идентификацију правних и практичних проблема који се јављају приликом престанка делатности и брисања из регистра;
- 4) испитивање правних последица неограничене личне одговорности предузетника и њеног утицаја на правну сигурност;
- 5) анализу упоредноправних решења у државама региона и чланицама Европске уније;
- 6) формулисање предлога *de lege ferenda* у циљу унапређења законодавног оквира и евентуалног увођења института личног стечаја предузетника у Србији.

Мотив за истраживање теме произлази из потребе да се укаже на системску празнину у српском праву која оставља предузетнике без одговарајућег механизма за излазак са тржишта. Иако држава декларативно подстиче развој малих и средњих предузећа, правни режим у коме предузетник одговара неограничено и у коме не постоји поступак личног стечаја показује недоследност у јавној политици. Ово истраживање настоји да пружи допринос бољем разумевању везе између правне сигурности, економске слободе и предузетничке активности, као и да укаже на нужност системских реформи које би уравнотежиле интересе свих актера привредног система.

Методологија истраживања заснива се на примени више научних метода. Догматски метод користи се за анализу позитивноправних прописа који се односе на статус, одговорност и престанак делатности предузетника. Компаративни метод примењује се ради анализе решења у државама бивше СФРЈ и чланицама ЕУ, са циљем идентификације најбољих пракси. Историјски метод омогућава сагледавање развоја института предузетништва и личног банкрота у домаћем и регионалном контексту. Аналитички и аксиолошки метод користе се за процену друштвене сврхе, вредности и ефикасности постојећих правних решења. Емпиријски метод примењује се кроз анализу судске праксе, извештаја институција и статистичких података који илуструју последице неограничене одговорности и поступака престанка делатности.

Научни и практични значај рада огледа се у чињеници што тема повезује правну анализу са економском стварношћу предузетништва. Резултати овог истраживања могу

допринети бољем разумевању утицаја правног оквира на предузетничку активност, као и формулисању политика које би уравнотежиле интересе дужника и поверилаца. Практични значај рада огледа се у могућности да предложени модели реформи послуже као основ за будуће измене законодавства, посебно у делу који се односи на увођење института личног стечаја или нових облика ограничене одговорности предузетника.

Структура рада прати логичан и аналитички ток истраживања. У првом делу анализира се појам, положај и економска улога предузетника у српском правном систему. Други део посвећен је нормативном оквиру пословања и престанка делатности. Трећи део бави се начинима престанка делатности и правним последицама које из тога проистичу. Четврти део анализира одговорност предузетника након престанка пословања и посебно питање несолвентности. Пети део доноси упоредноправну анализу решења у државама региона и Европске уније, док шести део износи аргументе за системску реформу и предлоге *de lege ferenda*. Рад се завршава закључком који синтетизује налазе и даје препоруке за унапређење законодавства у овој области.

Овако постављен оквир истраживања омогућава свеобухватно разумевање правног и економског положаја предузетника у процесу изласка са тржишта, али и формулисање конкретних предлога за унапређење постојећег система. Циљ рада је, стога, не само да се укаже на недостатке важећих решења, већ и да се понуди визија савременог правног механизма који ће предузетницима омогућити фер, транспарентан и правично уређен излазак са тржишта, без угрожавања њихове егзистенције и уз очување начела економске ефикасности и правне сигурности.

И ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ПРЕДУЗЕТНИКА У ПРАВНОМ СИСТЕМУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1. Појам и основне карактеристике предузетника

Посматрано са језичког и историјског становишта, термин предузетник у српском правном систему потиче од француске речи *entrepreneur*, која је касније ушла и у енглески језик.⁴ Изворно значење овог појма односи се на „*онога који предузима*“ или „*онога који делује између*“. Дакле, на лице које преузима иницијативу, ризик и одговорност ради спровођења одређеног пословног подухвата.⁵

Овај термин је временом добио и своје правно значење, које обухвата физичка лица која обављају делатност ради стицања прихода, при чему у савременом законодавству Србије представља један од облика организовања пословања физичких лица.

Такође, поред термина „предузетник“, односно „индивидуални предузетник“, у упоредном праву користи се и термин „трговац“.⁶ У овом контексту, термин „трговац“ означава произвођаче, трговце у економском смислу, посреднике, транспортере и др.⁷ Дакле, реч је о термину који има врло широко значење.

Посматрајући етимолошко порекло у контексту савременог српског друштва, појам предузетник не треба посматрати само као правну категорију, већ као симбол економске слободе, иновативности и одговорности појединца. Предузетништво, у том смислу, представља не само облик привређивања, већ и манифестацију личне иницијативе и спремности да се преузме ризик у друштву које тек тежи развијеним тржишним вредностима. Предузетник се врло често описује и као „лидер бизниса“.⁸ Овај аспект има посебан значај у Србији, где је историјски дуго преовлађивала државна контрола над економским процесима, па је развој предузетничког духа и данас процес који захтева институционалну подршку и стабилан правни оквир.

У позитивном праву Републике Србије, појам и положај предузетника уређен је Законом о привредним друштвима (скраћено: ЗПД).⁹ Према члану 83. овог закона, предузетником се сматра пословно способно физичко лице које самостално обавља

⁴ Више о томе доступно на: <https://www.etymonline.com/word/entrepreneur>, приступљено: 10.10.2025. године

⁵ Р. Авлијаш, Г. Авлијаш, *Предузетништво*, Београд, 2013, стр. 5.

⁶ М. Васиљевић, *Компанијско право*, Београд, 2019, стр. 34.

⁷ *Ibid.*

⁸ А. Шеховић, *Предузетник као лидер бизниса*, *Економски изазови*, година 3, број 6, стр. 154-165.

⁹ Закон о привредним друштвима, *Сл. гласник РС*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 и 109/2021.

делатност у циљу стицања прихода и које је као такво уписано у одговарајући регистар у складу са законом о регистрацији.¹⁰ Овакво законско решење у потпуности одражава основне принципе тржишне економије, засноване на индивидуалној иницијативи, али и на пуној одговорности појединца за резултате пословања. Судска пракса, пак, иде корак даље и истиче да је предузетник *„пословно способно физичко лице које обавља делатност у циљу остваривања прихода и које је као такво регистровано у складу са законом о регистрацији, тако да предузетник није ни физичко ни правно лице.“*¹¹ Дакле, реч је о привредном субјекту *sui generis*.

Посебно је занимљиво што ЗПД предвиђа и могућност да се лица која обављају делатности слободних професија (попут адвоката, јавних бележника или извршитеља) сматрају предузетницима, али само ако је то изричито прописано законом који уређује њихову професију.¹² Овде треба напоменути, на пример, околност да одређени органи (у првом реду Пореска управа) сврставају адвокате у категорију предузетника приликом утврђивања пореских обавеза, упркос чињеници да Закон о адвокатури предвиђа да је адвокатура независна и самостална служба правне помоћи.¹³ Дакле, адвокати нису предузетници. Овакво тумачење одређених органа ствара бројне проблеме у пракси.

С друге стране, индивидуални пољопривредници се у принципу не сматрају предузетницима, осим ако посебним прописом није другачије предвиђено.¹⁴ На овај начин законодавац настоји да раздвоји класичне облике предузетничке делатности, које су усмерене ка тржишту и стицању добити, од делатности које се заснивају на самосталном обављању занимања или пољопривредној производњи ради личне егзистенције.

Мишљења смо да је овакво законско решење, иако прецизно, ипак недовољно у погледу разграничења између различитих категорија физичких лица која се баве делатношћу. У пракси постоји велики број граничних случајева. На пример, лица која истовремено обављају делатност као слободна занимања и као регистровани предузетници, што указује на потребу да се у закон унесе више флексибилности и јасније дефинишу услови под којима физичко лице стиче својство предузетника. То би

¹⁰ Чл. 83. ст. 1. Закона о привредним друштвима

¹¹ Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж1. 1646/17 од 18.7.2017. године. Преузето: 3.10.2025. <https://profisistem.com/>

¹² Чл. 83. ст. 2. Закона о привредним друштвима

¹³ Чл. 2. ст. 1. Закона о адвокатури, *Сл. гласник РС*, бр. 31/2011 и 24/2012 - одлука УС.

¹⁴ Чл. 83. ст. 3. Закона о привредним друштвима

повећало правну сигурност и олакшало пословање, нарочито у ситуацијама када појединац жели да промени или прошири делатност.

У правној теорији предузетник се дефинише као правни облик у којем пословно способно физичко лице самостално обавља одређену привредну или услужну делатност ради стицања добити. Он послује под својим пословним именом и одговара за све обавезе из пословања целокупном својом имовином, што представља кључну разлику у односу на привредна друштва.¹⁵ Овај модел заснован је на идеји личне иницијативе и одговорности: предузетник доноси све пословне одлуке самостално и сноси све последице својих поступака. Управо због те неограничене одговорности, правни положај предузетника у систему привредног права има двоструку природу: с једне стране, пружа му пуну слободу пословања, а с друге, излаже га знатном финансијском ризику.

Из теоријске перспективе, посебна карактеристика предузетника је јединство личности и привредне активности. Он није посебан правни субјект, као што је случај код привредних друштава, већ сам физички носилац пословне активности. Управо због тога, његова приватна и пословна имовина чине јединствену целину, без правне границе између њих.¹⁶ Како истиче Паунд, „*сваки правни субјект има једну имовину, а она је, по правилу, нераздвојна од њега.*“¹⁷

Овај концепт јединства субјективитета и имовине има значајне практичне последице. Са једне стране, он омогућава предузетнику да лакше започне и води пословање, без сложених процедура својствених правним лицима. Са друге стране, у случају пословних губитака, предузетник ризикује целокупну личну имовину, јер за обавезе из пословања одговара неограничено — и пословном, и приватном имовином. Тако се у пракси ствара ситуација у којој граница између „пословног“ и „личног“ дуга фактички не постоји.

Овакво становиште доследно је потврђено и у судској пракси. Виши трговински суд је истакао да „*оснивач радње, као носилац правне способности, одговара за дугове који проистекну из пословања радње, али исто тако и за дугове оснивача радње, као физичког лица, настале ван пословања радње.*“¹⁸ У образложењу суд наглашава да се

¹⁵ М. Васиљевић, *Компанијско право*, Београд, 2019, стр. 45.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Р. Паунд, *Јуриспруденција, књига II*, Београд, 2000, стр. 268.

¹⁸ Пресуда Вишег трговинског суда, Пж. 5184/2008 од 14.4.2009. године. Преузето: 25.10.2025. <https://pn2.propisi.net>

сва права и обавезе у правном промету могу везивати искључиво за физичко лице, без обзира на то да ли оно делује као предузетник или као приватно лице.¹⁹

Таква интерпретација у потпуности је у складу са системским начелом личне и неограничене одговорности предузетника, које произлази из јединства његове правне и економске личности. Практична последица тог решења је да предузетник, у случају неуспеха пословања, сноси ризик губитка целокупне имовине, што у екстремним случајевима може довести и до *de facto* личног банкрота.

Иако је овакав концепт у складу са традиционалним схватањем предузетништва као личног подухвата, мишљења смо да би савремени правни систем Србије требало да преиспита границе неограничене одговорности. С обзиром на промене у пословном окружењу, развој дигиталне економије и нових облика samozapošljavanja, постоји оправдана потреба да се предузетницима понуди могућност делимичне заштите имовине, било увођењем института ограничене одговорности, било обновом института личног стечаја као механизма изласка са тржишта без трајне финансијске последице. Такав приступ би оснажио предузетнички дух и подстакao већи број грађана да се упусте у пословне активности, знајући да постоји правни оквир који их штити од потпуне егзистенцијалне пропасти у случају неуспеха.

2. Специфичности правног положаја предузетника у односу на правна лица

Позитивноправни прописи Републике Србије познају четири основне правне форме организовања привредних друштава: ортакчко друштво, командитно друштво, друштво са ограниченом одговорношћу и акционарско друштво.²⁰ Ове четири форме имају статус правног лица. Међутим, ЗПД даје физичком лицу и могућност да обавља делатности као предузетник.²¹ Иако су све ове форме усмерене на обављање привредне делатности и стицање добити, разлике између њих су суштинске, посебно у погледу правног субјективитета, одговорности за обавезе, организационе структуре и имовинске аутономије.

За разлику од привредних друштава, која су правна лица и као таква имају својство посебног правног субјекта, предузетник није правно лице, већ физичко лице које наступа у правном промету под својим именом, односно под пословним именом

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ Чл. 8. Закона о привредним друштвима

²¹ Чл. 83. Закона о привредним друштвима

које садржи његово лично име, седиште, ознаку да је предузетник, а може садржати и ознаку делатности.²²

То значи да предузетник нема посебан правни субјективитет у односу на само физичко лице које обавља делатност, већ чини јединство са физичким лицем.²³ То даље значи да имовина предузетника није одвојена од имовине физичког лица, већ целокупном својом имовином, лично, директно и непосредно одговара за обавезе које настају из пословања.²⁴ Дакле, имовину физичког лица које обавља делатност као предузетник чине сва права, потраживања и средства која су стечена у оквиру регистроване делатности, али и она која потичу из других правних односа, независно од делатности. Истовремено, ту имовину оптерећују не само обавезе које је предузетник преузео у вези са пословањем, већ и све друге обавезе које су настале изван те делатности.²⁵ Ова карактеристика одређује суштину правног положаја предузетника и представља један од кључних разлога због којих је потребно системски уредити питање личног банкрота и изласка предузетника са тржишта. Одсуство имовинске одвојености од физичког лица носиоца делатности чини ову форму најризицијим обликом организовања, посебно у условима тржишне неизвесности и финансијске нестабилности.

Најзначајнија разлика између предузетника и правних лица огледа се непостојању посебног правног субјективитета и одговорности за обавезе. Привредна друштва, као правна лица, по правилу, одговарају за своје обавезе искључиво својом имовином, а предузетник одговара целокупном својом личном имовином, без ограничења. Ипак, код ортачког друштва ортаци одговарају за обавезе друштва неограничено солидарно целокупном својом имовином,²⁶ а исти је случај и са комплементарима код командитног друштва.²⁷ Међутим, и ортачка и командитна друштва имају свој посебан правни субјективитет.

Друга битна разлика тиче се организационе структуре. Предузетник послује самостално и нема органе попут скупштине или директора, што олакшава оснивање и функционисање, али истовремено повећава ризик субјективне грешке. Насупрот томе, правна лица имају сложенију унутрашњу организацију и могу расподелити одговорност

²² Чл. 86. ст. 2-3. Закона о привредним друштвима

²³ М. Васиљевић, *Компанијско право*, Београд, 2019, стр. 35.

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Решење Вишег трговинског суда, Пж. 9249/07 од 3.4.2008. године. Извор: *Судска пракса трговинских судова*, Билтен број 2/2008, Београд, 2008, стр. 107.

²⁶ Чл. 93. ст. 1. Закона о привредним друштвима

²⁷ Чл. 125. ст. 1. Закона о привредним друштвима

на више лица, што доприноси правној сигурности, али и административним трошковима.

Коначно, иако предузетник води пословне књиге и подлеже пореским и тржишним прописима као и правна лица, његов порески статус је специфичан — он је обвезник пореза на доходак грађана, а не пореза на добит правних лица.²⁸ Овај статус омогућава једноставнији порески третман, али не и правну заштиту од ризика пословања.

Из економске перспективе, предузетници представљају витални део тржишне економије јер подстичу иновације, запошљавање и конкуренцију. Међутим, њихов правни положај у Србији често је неповољнији у односу на положај привредних друштава, посебно у погледу ограничене одговорности и могућности финансијског опоравка након неуспеха у пословању. Као недостаци обављања делатности у форми предузетника најчешће се истичу: нестабилно финансирање, ограничена кредитна способност, ризик неограничене одговорности, ограничен пренос *inter vivos* и *mortis causa*, тешко обезбеђивање трајности предузећа.²⁹

Садашње законодавно решење у Србији, које предузетника третира као физичко лице без икакве заштите у случају пословног неуспеха, одражава недостатак системског приступа овој категорији субјеката. Док правна лица имају јасно уређене механизме за престанак постојања, ликвидацију и стечај, предузетник се, практично, препушта сопственом финансијском положају и често завршава у дуготрајном стању инсолвентности без правне заштите.

3. Значај предузетника у тржишној привреди Србије

Предузетници имају изузетно важну улогу у економији Србије, јер чине темељ развоја малих и средњих предузећа. Према подацима Агенције за привредне регистре, предузетници су најчешћа форма обављања делатности и има их скоро три пута више

²⁸ Чл. 32. ст. 2. Закона о порезу на доходак грађана, *Сл. гласник РС*, бр. 24/2001, 80/2002, 80/2002 - др. закон, 135/2004, 62/2006, 65/2006 - испр., 31/2009, 44/2009, 18/2010, 50/2011, 91/2011 - одлука УС, 7/2012 - усклађени дин. изн., 93/2012, 114/2012 - одлука УС, 8/2013 - усклађени дин. изн., 47/2013, 48/2013 - испр., 108/2013, 6/2014 - усклађени дин. изн., 57/2014, 68/2014 - др. закон, 5/2015 - усклађени дин. изн., 112/2015, 5/2016 - усклађени дин. изн., 7/2017 - усклађени дин. изн., 113/2017, 7/2018 - усклађени дин. изн., 95/2018, 4/2019 - усклађени дин. изн., 86/2019, 5/2020 - усклађени дин. изн., 153/2020, 156/2020 - усклађени дин. изн., 6/2021 - усклађени дин. изн., 44/2021, 118/2021, 132/2021 - усклађени дин. изн., 10/2022 - усклађени дин. изн., 138/2022, 144/2022 - усклађени дин. изн., 6/2023 - усклађени дин. изн., 92/2023, 116/2023 - усклађени дин. изн., 6/2024 - усклађени дин. изн., 94/2024, 101/2024 - усклађени дин. изн., 8/2025 - усклађени дин. изн. и 19/2025.

²⁹ М. Васиљевић, *Компанијско право*, Београд, 2019, стр. 35.

него привредних друштава,³⁰ а број регистрованих предузетника у Србији из године у годину расте,³¹ што сведочи о томе да овај облик пословања постаје све значајнији за националну економију. Истраживање које су 2025. године спровели НАЛЕД и ИПСОС показује да је структура предузетништва у Србији доминантно мала по обиму – трећина предузетника нема запослене или има само једног радника, половина запошљава од два до девет лица, а само 16% предузетника запошљава између 10 и 49 лица.³² Иако малих размера, њихов збирни утицај на економију је огроман: они обезбеђују велики број радних места, повећавају конкуренцију и подстичу развој локалних заједница. Истраживање такође указује да се предузетници у Србији суочавају са бројним изазовима. Већина предузетника пословање покреће из сопствених средстава, а за развој се најчешће ослањају на реинвестирање добити, док тек мањи број користи кредите и друге облике финансијске подршке. Ови подаци указују на висок степен самосталности, али и на ограничен приступ изворима капитала. Посебну пажњу заслужује раст женског предузетништва, које све више доприноси економском развоју, а жене на позицијама власника или директора чешће од мушкараца користе кредите за проширење пословања, што показује њихову активнију улогу у економском животу.³³

Имајући у виду све наведено, јасно је да предузетници представљају ослонац тржишне економије Србије, али да њихов потенцијал није у потпуности искоришћен. Неопходно је унапређење регулаторног оквира, поједностављење административних процедура и већа институционална подршка. Поред тога, увођење института личног стечаја предузетника могло би значајно допринети правној сигурности, омогућавајући поштеним али неуспешним предузетницима нови почетак и одрживији развој предузетничког сектора у целини.

³⁰ Према подацима доступним на званичном сајту Агенције за привредне регистре у време писања рада, у Републици Србији послује 368.446 предузетника, док је привредних друштава 136.857. Преузето: 19.10.2025. <https://www.apr.gov.rs/registri.2017.html>

³¹ Према подацима доступним на званичном сајту Агенције за привредне регистре у време писања рада, у Републици Србији у периоду од 2019. године до 2023. године број предузетника порастао је са 271.210 предузетника који су пословали 2019. године на 330.339 предузетника који су пословали 2023. године. У овом периоду, број регистрованих предузетника растао је из године у годину. Изузетак је 2020. година у којој је једино забележен пад новорегистрованих предузетника у односу на претходну, 2019. годину, што се може објаснити чињеницом да је управо у то време била епидемија вируса ковид-19 која је довела до увођења ванредног стања у Републици Србији и бројних поремећаја у привреди. Преузето: 19.10.2025. <https://www.apr.gov.rs/infografike.4320.html?infoId=159>

³² Више о томе: сајт Нова економија, *Половина регистрованих предузетника има од двоје до деветоро запослених*, 19.6.2025. Преузето: 19.10.2025. <https://novaekonomija.rs/vesti-iz-zemlje/pоловина-registrovanih-preduzetnika-ima-od-dvoje-do-devetoro-zaposlenih>

³³ *Ibid.*

II НОРМАТИВНИ ОКВИР ПОСЛОВАЊА И ПРЕСТАНКА ДЕЛАТНОСТИ ПРЕДУЗЕТНИКА

1. Преглед релевантних прописа у Републици Србији

Правни положај, поступак оснивања, пословања и престанка делатности предузетника у Републици Србији регулисан је у више различитих закона и подзаконских аката, који заједно чине јединствен нормативни оквир предузетничког деловања. Основни извор у овој области представља поменути Закон о привредним друштвима, као *lex generalis* и системски акт у области компанијског права који утврђује основне услове за оснивање и регистрацију предузетника, његов правни положај у промету, као и правила о одговорности за обавезе настале у вези са обављањем делатности.

Поред Закона о привредним друштвима, нормативни оквир предузетничког пословања у Србији чине и други прописи, попут:

- Закона о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре,³⁴ који прописује поступак регистрације оснивања, измена и брисања предузетника из регистра привредних субјеката. Овим законом је обезбеђен јединствен, централизован систем регистрације, чиме је поједностављен процес оснивања и укинута потреба за више појединачних пријава пред различитим органима;
- Закона о порезу на доходак грађана, који прописује начин опорезивања прихода које остварују предузетници, као и пореске подстицаје за одређене категорије делатности. Предузетници могу бити опорезовани на основу стварног прихода или као паушално опорезовани субјекти, што има велики значај за мале пословне субјекте и почетнике у бизнису;
- Закона о раду,³⁵ који обезбеђује основна права запослених и уједно утврђује обавезе послодавца – предузетника у погледу уговора о раду, безбедности и здравља на раду, радног времена и зарада;
- Закона о фискализацији,³⁶ којим се уводи обавеза евидентирања промета преко електронских фискалних уређаја, што има за циљ сузбијање сиве економије и повећање транспарентности пословања;

³⁴ Закон о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре, *Сл. гласник РС*, бр. 99/2011, 83/2014, 31/2019 и 105/2021.

³⁵ Закон о раду, *Сл. гласник РС*, бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - одлука УС, 113/2017, 95/2018 - аутентично тумачење.

³⁶ Закона о фискализацији, *Сл. гласник РС*, бр. 153/2020, 96/2021 и 138/2022.

- а постоји и велики број посебних прописа који уређују поједине области у којима предузетници могу обављати делатност.

Све наведено указује на то да је нормативни оквир који регулише статус, пословање и престанак делатности предузетника у Србији сложен, фрагментован и често непрегледан. Иако је у последњих неколико година учињен напредак у правцу дигитализације и поједностављења процедура, и даље постоје бројне административне препреке и недоследности које утичу на правну сигурност и предвидивост пословног амбијента.

Са становишта правне сигурности и подстицања предузетништва, неопходно је усмерити даљи развој законодавства ка јаснијем раздвајању пословне и личне имовине предузетника, као и ка успостављању правних механизма заштите у случају финансијске несолвентности, што би представљало важан корак ка модернизацији и хармонизацији домаћег правног система са стандардима Европске уније.

2. Улога Агенције за привредне регистре и других надлежних органа

Агенција за привредне регистре (у даљем тексту: АПР) представља централну институцију надлежну за регистрацију и вођење званичних евиденција о привредним субјектима у Републици Србији, укључујући и предузетнике. Њена улога је од кључног значаја за функционисање привредног система, јер обезбеђује транспарентност података, правну сигурност и лакшу доступност информација неопходних за пословање на тржишту. Поступак оснивања предузетника покреће се подношењем пријаве, на посебном обрасцу, уз обавезу плаћања таксе.³⁷ Посебно је важно истаћи да се поступак регистрације предузетника може спровести електронским путем, што представља значајан корак ка дигитализацији јавне управе.³⁸ Уколико су испуњени услови за регистрацију, регистратор ће у року од пет радних дана донети решење којим ће усвојити регистрациону пријаву,³⁹ чиме је процес оснивања предузетничке радње окончан. Међутим, сам упис у регистар нема конститутивно дејство у погледу обављања делатности, већ је потребно и да не постоје законске сметње за обављање одређених делатности, односно за обављање одређених делатности потребно је да лице испуни одређене посебне услове.⁴⁰

³⁷ Чл. 6. Закона о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре

³⁸ Чл. 11. Закона о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре

³⁹ Чл. 15. ст. 1 и чл. 16. Закона о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре

⁴⁰ М. Васиљевић, *Компанијско право*, Београд, 2019, стр. 35.

АПР у оквиру своје надлежности врши регистрацију привременог прекида обављања делатности, као и брисање предузетника из регистра. У свим случајевима АПР обавештава надлежне органе (Пореску управу, Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање, Републички фонд за здравствено осигурање и друге институције) о брисању, како би се обуставиле њихове обавезе и права.

Поред АПР-а, у систему пословања предузетника значајну улогу имају и други државни органи, као што су Пореска управа (надлежна је за евидентирање предузетника у регистар пореских обвезника, обрачун и контролу плаћања пореза и доприноса), Централни регистар обавезног социјалног осигурања (врши пријаву и одјаву предузетника и њихових запослених у системе пензијског, здравственог и осигурања за случај незапослености), локалне самоуправе (надлежне су за издавање појединих дозвола, одобрења и решења неопходних за обављање делатности, као и за наплату локалних административних и комуналних такси), инспекцијске службе. Међутим, у пракси је уочено да постоји недовољна координација између органа, као и различито тумачење прописа, што често доводи до административних препрека и правне несигурности.

III НАЧИНИ ПРЕСТАНКА ДЕЛАТНОСТИ ПРЕДУЗЕТНИКА

1. Добровољни престанак

Према члану 91. став 1. Закона о привредним друштвима, предузетник губи својство предузетника брисањем из регистра привредних субјеката,⁴¹ што представља формалан правни основ за престанак обављања делатности. Брисање из регистра се врши на основу вољне одлуке предузетника или по сили закона.

У случају добровољног престанка делатности, предузетник подноси писану одјаву о престанку рада Агенцији за привредне регистре.⁴² Одјава делатности подразумева изричиту вољу предузетника да оконча своје пословање. Пријава престанка делатности, односно тзв. одјава, се не може поднети са ретроактивним дејством⁴³ — што значи да престанак обављања делатности настаје тек од дана подношења пријаве. На овај начин се обезбеђује правна сигурност, транспарентност у пословном промету и заштита интереса трећих лица, нарочито поверилаца и запослених. По извршеном брисању из регистра, предузетник више не може наступати

⁴¹ Чл. 91. ст. 1. Закона о привредним друштвима

⁴² М. Васиљевић, *Компанијско право*, Београд, 2019, стр. 357.

⁴³ Чл. 91. ст. 4-5. Закона о привредним друштвима

у правном промету као привредни субјект, али и даље одговара својом имовином за обавезе које су настале у периоду обављања делатности. Лична и неограничена одговорност, као суштинско обележје статуса предузетника, опстаје и након престанка делатности све док се не измире све доспеле обавезе.

2. Престанак по сили закона

Престанак делатности предузетника може наступити и по сили закона, у низу случајева који су *numerus clausus* наведени у члану 91. Закона о привредним друштвима. Разлози за принудни престанак представљају ситуације у којима се, без обзира на вољу предузетника, стичу законски услови за брисање из регистра. Међу најзначајнијим разлозима издвајају се:

- 1) смрт предузетника или губитак његове пословне способности;
- 2) истек рока на који је делатност била регистрована;
- 3) непрекидно блокиран пословни рачун дуже од две године, на основу иницијативе Народне банке Србије или Пореске управе;
- 4) утврђена ништавост регистрације правноснажном судском одлуком;
- 5) изрицање мере забране обављања делатности, уз пропуст предузетника да у законском року региструје прекид обављања регистроване делатности за време за које му је мера изречена, односно не региструје промену те делатности или не одјави делатност;
- 6) одузимање или престанак важења дозволе, лиценце или сагласности које су законом прописане као услов за обављање делатности;
- 7) непријављивање промене седишта у року од 30 дана од правноснажности судске одлуке.⁴⁴

У прописаним случајевима, регистратор Агенције за привредне регистре објављује на својој интернет страници обавештење о постојању разлога за брисање предузетника, позивајући га да у року од 90 дана отклони разлог за престанак. Уколико предузетник не поступи по позиву, регистратор доноси решење о брисању по службеној дужности у додатном року од 30 дана.⁴⁵ На овај начин закон обезбеђује уредност пословног регистра и спречава злоупотребе статуса предузетника, нарочито у ситуацијама када се делатност формално води, а у стварности се не обавља.

⁴⁴ Чл. 91. ст. 6. Закона о привредним друштвима

⁴⁵ Чл. 91. ст. 7. Закона о привредним друштвима

3. Специфичне ситуације

3.1. Смрт предузетника

Смрт предузетника представља један од класичних разлога за престанак делатности по сили закона.⁴⁶ Међутим, закон предвиђа могућност наставка обављања делатности од стране наследника или чланова породичног домаћинства (брачног друга, деце, усвојеника или родитеља) који су пословно способни. Наставак пословања може се остварити на основу решења о наслеђивању или споразума свих наследника, односно чланова породичног домаћинства, о наставку делатности.⁴⁷ У том случају, наследник је дужан да у року од 60 дана од дана смрти предузетника или правноснажности решења о наслеђивању пријави наставак обављања делатности у регистру привредних субјеката.⁴⁸ Уколико за обављање делатности постоје посебни услови у погледу стручне квалификације, наследник их мора испуњавати у целости.⁴⁹ Типичан пример за испуњавање посебних услова среће се код наслеђивања здравствених ординација.

3.2. Губитак пословне способности

Губитак пословне способности предузетника представља један од законом предвиђених разлога за престанак обављања делатности по сили закона.⁵⁰ Уколико предузетник изгуби пословну способност, он више није у могућности да самостално наступа у правном промету нити да управља имовином која чини средство за обављање делатности. Сходно томе, његов статус предузетника престаје, а он се брише из регистра привредних субјеката. Ипак, закон омогућава очување континуитета пословања под истим условима који су прописани и код случаја смрти предузетника.

IV ОДГОВОРНОСТ ПРЕДУЗЕТНИКА НАКОН ПРЕСТАНКА ОБАВЉАЊА ДЕЛАТНОСТИ

1. Природа личне и неограничене одговорности предузетника

Једна од најзначајнијих карактеристика правног положаја предузетника у правном систему Републике Србије јесте лична и неограничена одговорност за обавезе настале у вези са обављањем делатности. Почеци појма личне одговорности у

⁴⁶ Чл. 91. ст. 6. тач. 1. Закона о привредним друштвима

⁴⁷ Чл. 91. ст. 9. Закона о привредним друштвима

⁴⁸ Чл. 91. ст. 10. Закона о привредним друштвима

⁴⁹ Чл. 91. ст. 11. Закона о привредним друштвима

⁵⁰ Чл. 91. ст. 6. тач. 1. Закона о привредним друштвима

предузетништву сежу у најраније облике трговине и пословања у античком свету. У доба старе Грчке и Рима, привредна активност се најчешће обављала у оквиру породичних послова или мањих група трговаца, а за све обавезе настале из пословања појединци су одговарали сопственом, односно личном имовином. Уколико би се нашли у немогућности да измире дугове, последице су биле драстичне — губитак имовине, а понекад и личне слободе. У римском праву, које није познавало појам правног лица у савременом смислу, обавезе су биле искључиво везане за физичку личност дужника. Пракса робовања због дугова (тзв. дужничко ропство) представљала је један од најдрастичнијих облика спровођења овог принципа.

Како историјски развој напредује, лична одговорност остаје доминантан модел пословања. У средњем веку, трговина је била концентрисана у оквиру цехова и других удружења, али и даље са снажним нагласком на индивидуалну одговорност чланова за преузете обавезе. У том периоду одговорност није падала искључиво на појединца, али је ризик у пословању увек био директно повезан са личним угледом и имовином лица које је водило посао.⁵¹

У 17. веку долази до новог облика индивидуалног пословања и јачања трговачке класе, што доводи до поновног истицања личне, неограничене одговорности као основног принципа. У том контексту, економиста Ричард Кантилон (Richard Cantillon) у 18. веку формулише теорију предузетништва засновану управо на идеји преузимања ризика и неограничене личне одговорности за успех или неуспех пословног подухвата.⁵² Током периода ране индустријализације, од 17. до 19. века, експанзија трговине и производње довела је до потребе за већим капиталом и новим облицима организовања привредних субјеката. Иако се у том периоду јављају први облици друштава и корпорација, индивидуални предузетници и даље одговарају неограничено, целокупном својом имовином. У Енглеској, на пример, појединци су најчешће пословали у форми *sole proprietorship*, што је подразумевало да власник одговара без ограничења за све дугове предузећа.⁵³ Средином 19. века, под утицајем растућег капитализма и ширења тржишта, јавља се потреба да се лична одговорност предузетника правно ограничи. Тиме се поставља основ за увођење института правног

⁵¹ Р. Авлијш, Г. Авлијаш, *Op. cit.*, стр. 15.

⁵² С. Brown, М. Thornton, *Entrepreneurship theory and the creation of economics: insights from Cantillon's Essai*, Swinburne University of Technology, 2024, p. 101. Преузето: 18.10.2025. https://figshare.swinburne.edu.au/articles/conference_contribution/Entrepreneurship_theory_and_the_creation_of_economics_insights_from_Cantillon_s_Essai/26273947?file=47634718

⁵³ А. Twin, *What Is a Sole Proprietorship?*, 1.5.2025. Преузето: 24.10.2025. <https://www.investopedia.com/terms/s/soleproprietorship.asp>

лица и друштава са ограниченом одговорношћу. У Француској и Немачкој, законодавци кодификују овај принцип у грађанским законима (*Code civil*⁵⁴ у Француској и *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)*⁵⁵ у Немачкој), који препознају предузетника као физичко лице са пуном одговорношћу за обавезе, али истовремено дозвољавају оснивање посебних субјеката који имају својство правног лица

2. Одговорност код статусноправних промена

Питање одговорности предузетника за обавезе настале у обављању делатности представља једно од најзначајнијих укупно у систему правног положаја предузетника. Оно се нарочито актуализује у случајевима када долази до статусноправних промена — престанка делатности, брисања из регистра, промене правне форме или преноса пословања на друго лице. С обзиром на то да предузетник нема својство правног лица, већ је физичко лице које обавља делатност у своје име и за свој рачун, његова имовина представља јединствену целину која обухвата и пословну и приватну сферу. Отуда и његова одговорност за обавезе из делатности остаје лична, неограничена и свеобухватна, чак и у случају промене правног статуса.

2.1. Одговорност након брисања предузетника из регистра

Према члану 85. став 2. Закона о привредним друштвима, брисање предузетника из регистра не доводи до престанка његове одговорности за обавезе које су настале током обављања делатности.⁵⁶ Другим речима, престанак статуса предузетника не утиче на правни положај физичког лица у погледу дугова који су настали док је радња пословала. Ова норма има за циљ да заштити повериоце и очува сигурност у трговачком промету, спречавајући злоупотребе у виду формалног гашења радње ради избегавања обавеза.

Судска пракса у потпуности следи овај принцип. Привредни апелациони суд у више наврата је заузео став да „*власник предузетничке радње одговара за обавезе предузетничке радње и након њеног брисања из регистра.*“⁵⁷ Суд наглашава да

⁵⁴ *Code civil* (1804). Преузето: 18.10.2025. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/1804-03-25

⁵⁵ *Bürgerliches Gesetzbuch* (1896). Преузето: 18.10.2025. <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>

⁵⁶ Чл. 85. ст. 2. Закона о привредним друштвима

⁵⁷ Решење Привредног апелационог суда, Иж. 104/21 од 11.2.2021. године. Преузето: 24.10.2025. <https://pn2.propisi.net/>

предузетник није правно лице и да стога правну и страначку способност има искључиво физичко лице — власник радње.

Типичан пример представља одговорност за дуговања према пословним сарадницима и партнерима. Привредни апелациони суд је јасно истакао да *„предузетник, као физичко лице, одговара целокупном својом имовином за све обавезе самосталне радње чији је власник, а које настану до њеног брисања у АПР-у.“*⁵⁸

Одговорност предузетника се, такође, односи и на пореске обавезе. Према мишљењу Министарства финансија, обавезе које су настале у периоду док је лице обављало делатност као предузетник не престају његовим брисањем из регистра.⁵⁹ Дакле, брисање радње не ослобађа физичко лице пореских дугова, јер је оно и даље носилац права и обавеза у том правном односу. Овакав став потврдио је и Врховни касациони суд који је у Пресуди Рев2. 568/22 од 22.9.2022. године истакао да оснивач предузетничке радње у којој је запослени радио одговара за обавезу уплате доприноса за обавезно социјално осигурање целокупном својом имовином и након брисања радње из регистра.⁶⁰

Судска пракса додатно потврђује овај став и у случајевима промене назива радње или настављања исте делатности од стране другог лица. Привредни апелациони суд је утврдио да лице коме је престало својство предузетника брисањем из регистра остаје одговорно за све обавезе настале у обављању делатности, без обзира на то што исту делатност наставља друго лице, било под истим или измењеним називом радње.⁶¹ На овај начин спречава се фиктивни пренос делатности као средство избегавања одговорности и осигурава континуитет у правној заштити поверилаца.

Законом је предвиђена могућност да се предузетник трансформише у привредно друштво, ако процени да је такав облик погоднији за његово пословање. У том случају, долази до оснивања новог привредног друштва уз истовремено брисање предузетника из регистра привредних субјеката. Притом, новоосновано друштво преузима сва права и обавезе предузетника које су настале из пословања до тренутка регистрације тог

⁵⁸ Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 4136/19 од 8.4.2021. године. Преузето: 24.10.2025. <https://pn2.propisi.net/>

⁵⁹ Мишљење Министарства финансија, бр. 413-00-21/2019-04 од 5.4.2019. године. Извор: Министарство финансија, *Билтен - службена објашњења и стручна мишљења за примену финансијских прописа*, број 4, Београд, 2019, стр. 149. Преузето: 26.10.2025. https://mfin.gov.rs/upload/media/SiLThb_6019692e2da36.pdf. Мишљење Министарства финансија, бр. 003173229 2025 10520 004 000 011 001 од 18.8.2025. године. Преузето: 24.10.2025. <https://pn2.propisi.net/>

⁶⁰ Пресуда Врховног касационог суда Рев2. 568/22 од 22.9.2022. године. Преузето: 24.10.2025. <https://prav nabaza.paragraf.rs/>

⁶¹ Решење Привредног апелационог суда, Пж 7188/2015 од 16.8.2016. године. Преузето: 24.10.2025. <https://prav nabaza.paragraf.rs/>

друштва.⁶² Међутим, и након престанка статуса предузетника, физичко лице наставља да одговара целокупном својом имовином за све обавезе настале у вези са обављањем делатности до тренутка брисања радње из регистра.⁶³ Другим речима, трансформација предузетника у привредно друштво не искључује његову личну одговорност за дугове који су настали пре уписа промене. Овакво решење потврђено је и у пракси Врховног касационог суда, који је заузео став да друштво-наследник у моменту оснивања преузима све обавезе настале у вези са обављањем делатности, али да то не искључује одговорност физичког лица, тј. оснивача радње, који одговара личном имовином за обавезе које су постојале до дана брисања предузетника из регистра.⁶⁴ На тај начин се онемогућава злоупотреба правне форме као средство избегавања плаћања обавеза, чиме се обезбеђује правна сигурност и заштита повериоца.

Сумирано, промене у статусу предузетника, било да је реч о брисању из регистра, промени назива, трансформацији у друштво или престанку делатности, немају ефекат ослобађања од одговорности. Предузетник као физичко лице наставља да одговара целокупном својом имовином за све обавезе настале до момента престанка делатности. На овај начин, српско право доследно спроводи принцип личне и неограничене одговорности предузетника, који представља темељ заштите трговачког промета и поверења у правне односе.

2.2. Питање одговорности код наслеђивања и наставка делатности предузетника

Смрт предузетника, као и губитак његове пословне способности, не морају нужно довести до престанка делатности, већ закон предвиђа могућност њеног наставка од стране наследника или члана породичног домаћинства. На овај начин обезбеђује се правни континуитет пословања и очување имовине која је често од виталног значаја за породицу и локалну заједницу.

Право на назив као део пословног имена припада предузетнику, али након његове смрти оно може прећи на наследнике, уколико преминули није другачије одредио. Не треба занемарити чињеницу да предузетник и за живота може пренети обављање делатности на наследника, на основу уговора о уступању и расподели

⁶² Чл. 92. ст. 2. Закона о привредним друштвима

⁶³ Чл. 92. ст. 3. Закона о привредним друштвима

⁶⁴ Сентенца из пресуде Врховног касационог суда Рев 2493/2020 од 21.1.2021. године усвојена на седници Грађанског одељења од 16.3.2021. године. Преузето: 24.10.2025. <https://prav nabaza.paragraf.rs/>

имовине за живота.⁶⁵ Лице које жели да обавља делатност под истим називом мора имати сагласност предузетника или његових наследника, што представља аналогно решење оном које познаје немачко трговачко право.⁶⁶ Немачки трговачки законик предвиђа да се фирма предузетника може пренети само уз изричиту сагласност предузетника или његових наследника, што представља модел који би било сврсисходно применити и у српском праву.⁶⁷

Посебно важно питање јесте одговорност наследника за дугове преминулог предузетника. Српско право не познаје посебна правила у том погледу, па се, према мишљењу одређених аутора,⁶⁸ примењују општа правила наследног права према којима наследник одговара за дугове оставиоца само до вредности наслеђене имовине.⁶⁹ Према том схватању, ако наследник настави делатност под истим називом и у истом пословном простору, трећа лица могу имати оправдано очекивање да је реч о истом субјекту пословања.⁷⁰

Међутим, у одређеним судским одлукама постоји другачије становиште. Наиме, према Пресуди Апелационог суда у Београду, Гж1. 1724/21 од 2.9.2021. године, у случају да након смрти предузетника, у року од 30 дана, наследник односно члан породичног домаћинства преминулог предузетника обавести Регистар привредних субјеката да наставља обављање делатности, тада он улази у права и обавезе које је имао претходни предузетник, па самим тим одговара и за све обавезе предузетника, својом имовином јер нема прекида континуитета обављања делатности од стране наследника па је лице, што значи да је нови предузетник одговоран за сва права и обавезе претходног предузетника. С друге стране, уколико се не настави обављање предузетничке делатности, на начин који је прописан чланом 91. став 7. ЗПД, већ се региструје престанак предузетничке радње, у том случају наследници предузетника одговарају за обавезе предузетника по правилима наслеђа, тј. до висине наследног дела.⁷¹

Непостојање јединственог решења може довести до бројних проблема у пракси и довести у питање начело правне сигурности. То би, ради заштите поверења у

⁶⁵ Чл. 91. ст. 10. Закона о привредним друштвима

⁶⁶ М. Вукотић, Наслеђивање предузећа, *Право и привреда*, бр. 10-12/2018, Београд, 2018, стр. 169.

⁶⁷ Немачки трговачки законик из 1897. године – НТЗ (Handelsgesetzbuch), пар. 22. Наведено према: *Ibid.*

⁶⁸ Видети: М. Вукотић, *Op. cit.*, стр. 172.

⁶⁹ Чл. 222. Закона о наслеђивању Републике Србије, *Сл. Гласник РС*, бр. 46/1995, 101/2003 - одлука УСРС и 6/2015.

⁷⁰ М. Вукотић, *Op. cit.*, стр. 172.

⁷¹ Пресуда Апелационог суда у Београду, Гж1. 1724/21 од 2.9.2021. године. Преузето: 24.10.2025. <https://pn2.propisi.net/>

трговачком промету, могло наметнути потребу да се размотре решења попут немачког, где наследник који настави пословање под истим називом неограничено одговара за дугове претходника, осим ако у одређеном року изјавом не ограничи своју одговорност.⁷² Смисао оваквог решења јесте очување поверења у пословним односима.⁷³

3. Проблем дугорочне дужничке несолвентности и одсуство механизма ослобађања од дугова

Један од главних циљева оснивача привредних друштава и предузетника јесте ефикасно и успешно пословање ради стицања добити. Ипак, зацртани циљеви и планови понекад пропадну због дејства разних околности и утицаја са тржишта, а неретко и због нереалности пословних модела и планова.⁷⁴

Велика финансијска криза од краја 2007. године утицала је на осмишљавање различитих мера, па је тако стечајно право постало део тржишне регулације и средство убрзања раста и тржишне ефикасности, а у Европској унији катализатор опште стабилизације европских тржишта капитала.⁷⁵ С друге стране, како је Европска комисија истакла почетком јануара 2013. године, да би се Европа вратила расту и вишим стопама запослености, потребно јој је више предузетника. Једна од таквих мера требало би да буде и „друга шанса“ (енг. *fresh start*) за оне предузетнике који су доспели у банкрот без сопственог преварног или несавесног понашања.⁷⁶ Благонаклоност према дужнику, односно „друга шанса“ има своје корене још у старом веку, што сведочи о важности ове установе.⁷⁷ Сама синтагма *fresh start* први пут је употребљена 1934. године у случају *Local Loan Co. v. Hunt* који се нашао пред америчким Врховним судом.⁷⁸ Овај приступ и данас има изузетан значај у америчком правном систему који карактерише брзо ослобођење од одговорности за дугове кроз

⁷² М. Вукотић, *Op. cit.*, стр. 172.

⁷³ R. Frank, *Erbrecht*, München, 2003, p. 311.

⁷⁴ М. Дукић Мијатовић, О. Узелац, *Op. cit.*, стр. 91.

⁷⁵ J. C. Juncker, D. Tusk, J. Dijsselbloem, M. Draghi, M. Schulz, *The Five President's Report: Completing Europe's Economic and Monetary Union*, Brussels: European Commission, 2015, p. 12. Преузето: 23.10.2025. https://commission.europa.eu/publications/five-presidents-report-completing-europes-economic-and-monetary-union_en

⁷⁶ *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Entrepreneurship 2020 Action Plan, COM(2012) 795 final*, Brussels, 9.1.2013. Наведено према: М. Дукић Мијатовић, О. Узелац, *Op. cit.*, стр. 91.

⁷⁷ Више о томе: М. Дукић Мијатовић, О. Узелац, *Op. cit.*, стр. 92.

⁷⁸ W. C. Whitford, Changing Definitions of Fresh Start in U.S. Bankruptcy Law, *Journal of Consumer Policy*, Vol. 20, 1997, p. 179–198. Преузето: 3.10.2025. https://www.templelawreview.org/lawreview/assets/uploads/2014/09/1997_Changing-Definitions-of-Fresh-Start-in-U.S.-Bankruptcy-Law.pdf

институт личног стечаја. То је тзв. англоамерички приступ, односно *open credit economy* приступ.⁷⁹

Управо у овом контексту, један од најзначајнијих структурних проблема са којима се предузетници у Републици Србији сусрећу након престанка делатности јесте одсуство ефикасних механизма за ослобађање од дугова, односно немогућност „новог почетка“ након финансијског неуспеха. Иако законски систем предвиђа поступке за престанак делатности, односно брисање предузетника из регистра, ниједан од тих поступака не обезбеђује престанак личне одговорности за обавезе настале током пословања. Основни разлог оваквог стања лежи у самом правном карактеру предузетника који као физичког лица у целини, неограничено и лично одговара за све обавезе из пословања. Брисањем из регистра предузетник формално престаје да обавља делатност, али његова одговорност не престаје, што потврђује и судска пракса.⁸⁰ Напротив, све обавезе које су настале током рада радње остају на терету физичког лица и могу се намиривати из његове целокупне садашње и будуће имовине. На тај начин, брисање из регистра представља само административни завршетак пословања, али не и материјални крај пословних последица.

У пракси, овакво решење доводи до озбиљних социјалних и економских последица. Предузетници који су доживели пословни неуспех често се налазе у положају дугорочне дужничке несолвентности, без реалне могућности да отплате своје дугове. Њихова имовина може бити предмет извршења више година, а у појединим случајевима, због камата и спорости поступака, дугови временом постају још већи. Оваква ситуација не само да погађа саме дужнике и њихове породице, већ има и шири економски утицај, јер онемогућава њихово поновно укључивање у пословне токове.

Европски стандарди и компаративна решења показују супротан приступ. У већини држава чланица Европске уније постоје механизми који омогућавају физичким лицима, укључујући и предузетнике, да кроз поступак личног стечаја буду ослобођени преосталих обавеза након спроведеног поступка. Тај модел, заснован на принципу *fresh*

⁷⁹ J. Niemi-Kiesiläinen, *Consumer Bankruptcy in Comparison: Do We Cure a Market Failure or a Social Problem?*, *Osgoode Hall Law Journal*, Vol. 37, 1999, (473-503), p. 476. Преузето: 3.10.2025. <https://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/ohlj/vol37/iss1/21/>

⁸⁰ Решење Прекршајног апелационог суда у Београду, 14 Прж.број 4539/21 од 25.3.2021. године. Преузето: 13.10.2025. <https://pn2.propisi.net/>

start, омогућава дужнику да након периода контролисане отплате дугова и одређених ограничења поново постане активан учесник у привредном животу.⁸¹

Српско законодавство, међутим, не познаје ову могућност. Потенцијални предузетници често се одвраћају од покретања сопственог посла из страха од личног банкрота, знајући да не постоји механизам који би их заштитио од трајних последица пословног неуспеха. У савременим економијама, управо постојање института личног стечаја има и превентивну и подстицајну функцију, јер омогућава регулисано решавање финансијских тешкоћа и смањује ризик дугорочне друштвене искључености појединаца. У том контексту, реформисање постојећег система и увођење института личног стечаја предузетника у српско право постаје нужност. Таква промена не би значила слабљење заштите поверилаца, већ успостављање правичног односа између дужника и повериоца, који би омогућио ефикасније намирење потраживања и истовремено пружио дужнику шансу за економску реинтеграцију.

V УПОРЕДНОПРАВНИ ПРЕГЛЕД ОДГОВОРНОСТИ ПРЕДУЗЕТНИКА

Правни положај и режим одговорности предузетника значајно се разликују између појединих правних система, у зависности од нивоа правне сигурности, степена заштите поверилаца и потребе за подстицањем предузетништва. Док континентални системи, попут француског и немачког, теже да уравнотеже економску слободу са одговорношћу и заштитом личне имовине, англосаксонски системи остају ближи класичном моделу неограничене личне одговорности. У државама насталим на простору бивше СФРЈ, преовлађује традиционални концепт неограничене одговорности, што представља наслеђе заједничког законодавног система из социјалистичког периода.

1. Земље чланице ЕУ

1.1. Француска

Француско право је дуго почивало на традиционалном концепту личне и неограничене одговорности предузетника. Међутим, 2010. године уведена је нова правна форма: *индивидуално предузеће са ограниченом одговорношћу* (фран. *l'entreprise individuelle à responsabilité limitée*; скр. *EIRL*).⁸² Реч је о индивидуалном предузетнику

⁸¹ *European Commission, Commission Recommendation on a new approach to business failure and insolvency (2014/135/EU)*, Official Journal of the European Union, L 74/65, 12.3.2014. Преузето: 12.10.2025. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2014/135/oj/eng>

⁸² М. Васиљевић, Привреда и привредна друштва, *Право и привреда*, бр. 4-6/2019, Београд, 2019, стр. 25.

ограничене одговорности, који у основи представља физичко лице, али му је омогућено да издвоји посебну „наменску имовину“ намењену обављању привредне делатности. Та имовина има сопствену активу и пасиву и одвојена је од остатка приватне имовине предузетника.⁸³

Циљ овог института је заштита личне имовине предузетника која није повезана са професионалном делатношћу.⁸⁴ На овај начин, повериоци који потражују дуг у вези са пословном делатношћу могу се намирити само из имовине која је намењена пословању, док приватна имовина остаје заштићена. Предузетник сам бира коју имовину улаже у професионалну активност, при чему улози у натури подлежу посебној процени.⁸⁵

Иако овај институт има сличности са једночланим друштвом с ограниченом одговорношћу, не ствара се ново правно лице. Предузетник остаје физичко лице, а ограничење одговорности се постиже искључиво раздвајањем имовине.⁸⁶ У фискалном смислу, међутим, *EIRL* се третира на исти начин као друштво с ограниченом одговорношћу, што додатно замагљује границу између ова два облика.⁸⁷

Француски законодавац је, ради очувања интегритета овог режима, санкционисао повреду имовинске аутономије „наменске имовине“. Уколико предузетник злоупотреби раздвајање имовине или угрози интересе пословне делатности, може бити подвргнут посебној форми индивидуалног стечаја.⁸⁸ Француска теорија у том контексту истиче да је овај институт функционално веома близак концепту правног лица, иако формално нема субјективитет.⁸⁹

Међутим, ова правна форма укинута је 2022. године.⁹⁰ То значи да *EIRL* субјекти који су основани до 14. фебруара 2022. године могу наставити да обављају делатност у истој форми, али више не постоји могућност оснивања нових предузетника у форми *EIRL*.⁹¹ Модел *EIRL* предузетника замењен је моделом индивидуалног предузетника

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ *Qu'est-ce que l'entreprise individuelle à responsabilité limitée?* Преузето: 20.10.2025. <https://www.economie.gouv.fr/cedef/fiches-pratiques/quest-ce-que-lentreprise-individuelle-responsabilite-limitee>

⁹¹ *EIRL - Entrepreneur individuel à responsabilité limitée.* Преузето: 20.10.2025. <https://bpifrance-creation.fr/encyclopedie/structures-juridiques/entreprendre-seul/eirl-entrepreneur-individuel-a-responsabilite>

(фран. *l'entrepreneur individuel*; скр. *EI*), који је преузео појачани режим заштите предузетника какав је познавао *EIRL*.⁹²

1.2. Немачка

У немачком праву, појам *Einzelunternehmer* означава физичко лице које обавља привредну делатност самостално, без оснивања посебног правног лица или учешћа других лица као ортака.⁹³ Ако лице обавља делатност у своје име и за свој рачун, без оснивања привредног друштва (на пример, једночланог друштва са ограниченом одговорношћу – нем. *Ein-Personen-GmbH*), оно стиче статус самосталног предузетника (нем. *Einzelunternehmer*).⁹⁴

Немачко право разликује два основна облика индивидуалне делатности:

- 1) трговца (нем. *Kaufmann*), који се бави пословањем које по својој природи и обиму захтева уређен трговачки пословни систем;
- 2) малог предузетника (нем. *Kleingewerbetreibender*), чија делатност није од таквог обима да би захтевала посебну трговачку организацију.⁹⁵

У оба случаја, предузетник наступа као физичко лице и неограничено одговара целокупном својом имовином за све обавезе које настану у обављању делатности.⁹⁶ То подразумева да нема разграничења између пословне и приватне имовине – поверилац може намирити своје потраживање из било ког дела имовине предузетника. Овај принцип представља један од темеља немачког трговачког права и има за циљ јачање поверења у трговачки промет.⁹⁷ У погледу одговорности, *Einzelunternehmer* остаје у потпуности лично одговоран за све обавезе, чак и након престанка делатности, све док те обавезе не буду измирене.⁹⁸

2. Англосаксонске земље

⁹² К. Bennani, *Le statut d'EIRL est-il fait pour vous?*, 17.4.2022. Преузето: 20.10.2025. <https://www.legalstart.fr/fiches-pratiques/eirl/le-statut-eirl-avantages-inconvenients/>

⁹³ *Einzelunternehmer*. Преузето: 24.10.2025. <https://www.ihk.de/berlin/service-und-beratung/recht-und-steuern/firma-und-rechtsformen/rechtsformen-fuer-unternehmen/einzelunternehmen-2253550>

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ *Ibid.*

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ *Ibid.*

У англосаксонским системима, попут Сједињених Америчких Држава и Уједињеног Краљевства, индивидуални предузетник традиционално има неограничену личну одговорност.¹⁵

У Великој Британији, самостални трговац (енг. *sole trader*) јесте најједноставнија форма пословања.⁹⁹ То је физичко лице које потпуну контролу над пословањем, али има неограничену одговорност за све одлуке, као и за дугове проистекле из обављања делатности.¹⁰⁰ Нема посебан правни субјективитет у односу на лице које обавља делатност, па самим тим нема ни посебну имовину.

У САД, *sole proprietorship* је најједноставнији и најчешћи облик пословања. Оснива се без посебне регистрације, нема правни субјективитет и предузетник је у потпуности одговоран за све пословне обавезе.¹⁰¹ Овај модел омогућава висок степен аутономије, али истовремено носи и највећи ризик — дугови из пословања могу се наплатити из целокупне личне имовине.¹⁰²

Дакле, положај индивидуалног трговца у државама које припадају англосаксонском правном систему врло је сличан оном који постоји код нас.

3. Државе бивше СФРЈ

У државама насталим на простору бивше Југославије задржан је традиционални модел неограничене одговорности предузетника, што представља последицу заједничке правне традиције.

У Хрватској, положај предузетника регулисан је Законом о обрту, где се као еквивалент предузетнику јавља обртник.¹⁰³ Према закону, обртник одговара целокупном својом имовином за обавезе настале у вези са обављањем делатности.¹⁰⁴ Међутим, принудна наплата не може да се спроведе на стварима и правима која су му нужна за обављање делатности, нити на стварима и правима на којима не би могла да се

⁹⁹ *Sole trader*. Преузето: 24.10.2025. <https://business.gov.au/planning/business-structures-and-types/business-structures/sole-trader>

¹⁰⁰ J. Korchak, *What is a sole trader?*, 19.4.2024. Преузето: 24.10.2025. <https://www.informdirect.co.uk/business-management/what-is-a-sole-trader/>

¹⁰¹ Alexandra Twin, *Op. cit.* Преузето: 24.10.2025. <https://www.investopedia.com/terms/s/soleproprietorship.asp>

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ Закон о обрту, *Narodne novine*, 143/13, 127/19, 41/20. Преузето: 24.10.2025. <https://www.zakon.hr/z/297/zakon-o-obrtu>

¹⁰⁴ Čl. 36. st. 1. Zakona o obrtu

спроведе кад не би обављао делатност.¹⁰⁵ Од принудне наплате изузета је и некретнина у којој станује он и лица која је дужан да издржава.¹⁰⁶

У Словенији, појам предузетника замењује самостојни подјетник.¹⁰⁷ Овај облик је готово идентичан српском предузетнику – физичко лице које послује у своје име и одговара неограничено.¹⁰⁸

У Босни и Херцеговини,¹⁰⁹ Црној Гори¹¹⁰ и Северној Македонији,¹¹¹ правни режим предузетника заснива се на истом концепту. Предузетник је физичко лице уписано у регистар, које послује у своје име и одговара неограничено за све обавезе настале у вези са делатношћу.

Упоредноправно посматрано, државе региона задржавају снажан нагласак на личној одговорности, без успостављања правног оквира за заштиту личне имовине предузетника. Такво решење може деловати као одвраћајући фактор за развој малог предузетништва и самозапошљавања.

VI ПОТРЕБА ЗА СИСТЕМСКОМ РЕФОРМОМ

1. Разлози и правци системске реформе

Садашњи правни режим одговорности предузетника у Републици Србији заснива се на концепту личне и неограничене одговорности, који је у својој суштини преузет из традиције класичног трговачког права. Иако такав приступ има своју унутрашњу логику и дугу историјску оправданост, он све више одудара од савремених економских и социјалних услова у којима предузетништво функционише. У друштвима која подстичу развој малих и породичних бизниса, овако постављен режим одговорности делује дестимулативно, јер ризик пословања изједначава са ризиком губитка целокупне личне имовине.

Неограничена одговорност предузетника данас више не представља гаранцију стабилности у трговачком промету, већ често препреку његовом развоју. У условима високе неизвесности и економских флукуација, бројна лица која поседују знање и

¹⁰⁵ Čl. 36. st. 2. Zakona o obrtu

¹⁰⁶ Čl. 36. st. 3. Zakona o obrtu

¹⁰⁷ Čl. 3. st. 6. Zakona o gospodarskih društvima (ZGD-1), *Uradni list RS*, št. 65/09 – uradno prečišćeno besedilo, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13, 55/15, 15/17, 22/19 – ZPosS, 158/20 – ZIntPK-C, 18/21, 18/23 – ZDU-10, 75/23, 102/24 in 77/25.

¹⁰⁸ Čl. 7. st. 1. ZGD-1

¹⁰⁹ Čl. 13. Zakona o samostalnim preduzetnicima, *Sl. glasnik RS*, br. 98/2024.

¹¹⁰ Čl. 64. Zakona o privrednim društvima, *Sl. list RCG*, br. 65/2020.

¹¹¹ Чл. 12. Закона за трговачка друштва. Преузето: 26.10.2025.
<https://www.slvessnik.com.mk/Issues/0B7D0CE4EBCB4AAA21D9D1D96797D8.pdf>

иницијативу одустају од уласка у предузетништво управо због страха од личне одговорности. Такав систем, уместо да подстиче економску активност, доводи до њеног гушења и преношења пословних активности у неформалне токове.

Поред тога, у српском праву и даље не постоји уређен механизам личног стечаја предузетника, који би омогућио фер поступак намирења поверилаца уз могућност ослобађања од преосталих дугова. У пракси, предузетник који се једном нађе у дужничкој кризи нема правни пут ка „новом почетку“, што резултира дугорочном економском пасивношћу и искљученошћу из привредног живота. Овај проблем додатно се продубљује чињеницом да не постоји посебна имовина предузетника која би се могла издвојити као основ пословне активности, већ су пословна и приватна имовина потпуно стопљене у једну целину.

Слично томе, законска правила о престанку делатности и одговорности након брисања предузетника из регистра остају непотпуна и фрагментарна. Судска пракса исправно наглашава да брисање предузетника не утиче на његову одговорност за настале обавезе, али одсуство јасних материјалних и процесних правила о дугорочној дужничкој несолвентности чини положај предузетника правно несигурним и економски неодрживим.

Посебан проблем представља и неуређеност наслеђивања предузетничке радње. Иако Закон о привредним друштвима омогућава наставак делатности од стране наследника или чланова породичног домаћинства, у пракси се јављају бројне недоумице у погледу права на назив радње, одговорности за дугове и правног континуитета пословања. Недостатак прецизних правила у овој области доводи до честог гашења породичних радњи након смрти предузетника, чиме се губи економски потенцијал и дугогодишња пословна традиција.

Успостављање института личног стечаја предузетника, представља решење који би омогућио ослобађање од преосталих дугова након испуњења обавеза према поверилацима у складу са принципом добре вере.

2. Институт личног банкрота предузетника као решење

2.1. Појмовно одређење установе личног банкрота

Лични банкрот, као правни институт, представља механизам који омогућава физичким лицима да на законом утврђен начин изађу из стања финансијске кризе и презадужености. Његова суштина огледа се у томе да дужнику пружи могућност за

контролисано окончање финансијских обавеза, док се истовремено обезбеђује и правична заштита интереса поверилаца.

Овај институт има посебан значај у савременим економским условима, у којима су појединци све чешће изложени прекомерном задуживању, било због промена животних околности, непредвиђених финансијских губитака, или једноставно због неадекватног управљања личним финансијама. У таквом амбијенту, лични банкрот постаје нужан баланс између социјалне функције права и захтева тржишне економије.

У нормативном смислу, лични банкрот је један од облика стечајног поступка који се спроводи над имовином физичког лица ради колективног намирења поверилаца. За разлику од класичног стечаја над правним лицима, овде циљ није ликвидација пословног субјекта, већ омогућавање дужнику да се финансијски опорави и поново постане активан учесник у економским токовима.

У правној теорији постоји више термина који се односе на ову установу. Поред израза „лични банкрот“, користе се и термини „лични стечај“, ¹¹² „индивидуални стечај“, ¹¹³ као и „стечај физичких лица“. ¹¹⁴ Ови појмови у основи означавају исту правну појаву — стечајни поступак који се спроводи над физичким лицем, али са различитим нагласком: термин лични банкрот чешће се користи у економско-финансијском контексту, док лични стечај више одражава његову правну природу.

У неким системима постоје и подврсте, попут потрошачког стечаја, који се односи на физичка лица која нису предузетници. У овом раду, под појмом лични банкрот предузетника подразумева се поступак који омогућава физичком лицу – предузетнику да, услед презадужености или трајне неспособности плаћања, кроз судски поступак реорганизује или оконча своје финансијске обавезе. Мишљења смо да је у неопходно јасно разграничити лични банкрот предузетника од потрошачког банкрота, јер су њихови циљеви различити. Док потрошачки банкрот има превасходно социјалну функцију, лични банкрот предузетника мора имати и економску димензију — он није само средство заштите дужника, већ и инструмент очувања поверења у тржишне односе. На тај начин, лични банкрот предузетника постаје важан механизам економске стабилности и друге шансе у пословању.

¹¹² В. Чоловић, Лични стечај, *Актуелна питања савременог законодавства: зборник радова са Саветовања правника*, Будва, 2012, стр. 285.

¹¹³ Ана Опачић, Индивидуални стечај, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, вол. 84, бр. 1, Нови Сад, 2012, стр. 37.

¹¹⁴ В. Чоловић, Стечај физичких лица, *Годишњак Факултета правних наука*, Година 7, бр. 7, Бања Лука, 2017, стр. 5.

Приликом термилошког и функционалног одређења установе личног банкрота, најпре је потребно разјаснити субјекте и природу овог поступка. Субјекат личног банкрота је физичко лице које није у могућности да редовно измирује своје доспеле обавезе. Тиме се лични банкрот јасно разликује од класичног стечаја правних лица, јер се примењује на појединца, а не на организациони облик привредног друштва.

Општа дефиниција одређује стечај, у српском праву, као институт колективног намирења поверилаца генералним извршењем на имовини стечајног дужника, који се може спровести банкротством или реорганизацијом.¹¹⁵ Лични стечај се спроводи генералним извршењем на имовини физичког лица. Ипак, одређени аутори истичу да се стечај спроводи „над правним лицем“. Међутим, сматрамо да ово запажање није адекватно с обзиром на то да се и стечај правног лица спроводи над његовом имовином, како би се намирили повериоци, а не како би се „усмртило“ правно лице. У прилог томе говори и чињеница да се стечај може спровести и реорганизацијом, када правно лице наставља да „живи“, уз спровођење предвиђених мера, али правно лице може наставити свој живот и када се стечај спроводи банкротством, и то продајом стечајног дужника као правног лица, док се поступак у овом случају наставља над стечајном масом која није ништа друго него имовина. У том смислу, спорно је и запажање да је последица стечаја правног лица његов престанак, брисањем из регистра.¹¹⁶ Типичан пример стечаја правног лица, спроведеног продајом стечајног дужника као правног лице јесу „Робне куће Београд“, које и данас постоје, док је поступак настављен према стечајној маси.

У том смислу, лични банкрот може се дефинисати као судски поступак који омогућава физичком лицу – дужнику, који није у могућности да измирује своје обавезе, да кроз судски контролисан процес постигне правичан распоред имовине између поверилаца и стекне услов за ослобођење од преосталих дугова. Овај процес подразумева да дужник може покренути поступак добровољно или да га покрену повериоци, а исход поступка може бити:

- 1) реорганизација финансијских обавеза кроз план отплате, или
- 2) делимични или потпуни отпис дугова након одређеног периода.

Кључни елементи установе личног банкрота су:

- (стечајни) дужник - физичко који није у могућности да измирује своје дугове и који тражи заштиту од поверилаца кроз поступак личног банкрота;

¹¹⁵ М. Јовановић Zattila, В. Чоловић, *Стечајно право*, Ниш, 2013, стр. 98.

¹¹⁶ *Ibid.*

- повериоци - лица која имају потраживања према дужнику;
- судски поступак - суд одлучује о покретању и вођењу поступка;
- реорганизација или отпис дугова;
- план отплате - у случају реорганизације.

Лични банкрот се стога не може посматрати само као инструмент заштите дужника, већ и као средство економске реинтеграције и обнове финансијске дисциплине. Његов суштински циљ је да омогући дужнику „нови почетак“, али уз задржавање одговорности и поштовање начела поштеног пословања.¹¹⁷

Мишљења смо да је увођење института личног банкрота у Србији, посебно у контексту предузетника, не само пожељно већ и неопходно. У пракси, бројни предузетници који обуставе делатност остају трајно оптерећени дуговима које реално не могу намирити, што их фактички искључује из економског система и гура у неформалне токове. Правни поредак који не пружа могућност „друге шансе“ не само да не стимулише предузетништво, већ подстиче економску стагнацију и сиву економију. Увођењем личног банкрота, држава би могла истовремено заштитити и повериоце и дужнике, успостављајући механизам који гарантује социјалну стабилност и економску ефикасност.

2.2. Историјски развој установе личног банкрота

Историјски посматрано, институт личног банкрота има дубоке корене који сежу до римског права, као и већина савремених правних института. У том контексту, развој овог института сведочи о дуготрајној тежњи правних система да пронађу равнотежу између интереса поверилаца и дужника, односно између економске сигурности и социјалне правде.

Римско право познавало је два института који се могу сматрати претечама данашњег стечајног и банкротског права. Први је *missio in bona*, који је давао могућност повериоцима инсолвентног дужника да, уз дозволу претора, преузму и продају дужникову имовину. Овим поступком дужник је губио грађанска права и често био изложен друштвеној стигматизацији и затворској казни. Други институт, *cessio bonorum*, представљао је добровољно уступање имовине повериоцима ради наплате, али без губитка грађанских права и без казних последица по дужника.¹¹⁸

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ М. Васиљевић, *Компанијско право*, Београд 2005, стр. 557.

Према мишљењу аутора, упоредна анализа ова два института показује еволуцију у правној свести – од схватања да је дужник морално крив и заслужује казну, до идеје да презадуженост може бити последица објективних околности и да дужнику треба омогућити могућност „новог почетка“. Управо у том прелазу лежи суштина модерног концепта личног банкрота. Мишљења смо да је овај историјски развој више од пуке правне еволуције – он представља цивилизацијски помак од осветничке правде ка социјалној солидарности. Данас, када економске кризе све чешће имају системски карактер, овакво разумевање има посебан значај и за савремени српски правни систем.

Први пропис који је регулисао стечајни поступак на нашим просторима донет је у Кнежевини Србији 1861. године под називом Закон о стечајном поступку,¹¹⁹ за време владавине кнеза Михаила Обреновића.¹²⁰ Овај закон представља пионирски покушај кодификације стечајног права у Србији и уједно сведочи о високом степену правне зрелости тадашње државе. Закон је познавао установу личног банкрутства, називајући га „стечајште“. Поступак се могао спровести по вољи самог дужника, његових наследника, поверилаца или по службеној дужности од стране суда, уколико он има сазнања о презадужености дужника.¹²¹ Према данашњим мерилима, реч је о прилично строгом закону, који није у потпуности правио разлику између правних и физичких лица, али је ипак представљао значајан цивилизацијски напредак за своје време.

Вреди нагласити да је у том периоду само Србија имала аутономно регулисану област стечаја. Остале земље на простору данашње бивше Југославије биле су под управом великих империја: Словенија, Хрватска и Босна и Херцеговина под Аустријским, односно касније Аустроугарским царством; Северна Македонија под Османским царством; док су Србија и Црна Гора имале широку аутономију унутар Османског царства све до стицања пуне независности 1878. године.

Имајући у виду овај контекст, јасно је да је Србија у 19. веку представљала један од првих простора на Балкану у којем је правно препозната могућност личног банкрота. Ова чињеница, нажалост, данас има више историјску него практичну вредност, будући да је тај институт у међувремену нестао из нашег позитивног права.

¹¹⁹ Закон о стечајном поступку (1861). Преузето: 8.8.2024. <https://www.uzzpro.gov.rs/doc/biblioteka/bib-propisi/pravni-i-politicki-sistem/1861%20-%20zakon%20o%20stecisnom%20postupku.pdf>

¹²⁰ Професор Васиљевић погрешно наводи да је реч о пропису Краљевине Србије, с обзиром на историјску чињеницу да је Србија у периоду од 1815. године па до 1882. године била кнежевина, док је Краљевина Србија проглашена тек 1882. године.

¹²¹ Чл. 3. ст. 1. тач. 1-4. Закона о стечајном поступку (1861)

„Златно доба“ стечајног права на нашим просторима започело је доношењем Стечајног закона Краљевине Југославије 22. новембра 1929. године, који је ступио на снагу 1. маја 1930. године.¹²² Овај закон је означио прву унификацију стечајног права у новоствореној држави и увео терминологију која се у основи задржала до данас.

Основно начело било је да се стечај може отворити само по предлогу, било дужника, било његових поверилаца. Ипак, Закон о принудном поравнању ван стечаја, донет истог дана, предвиђао је могућност отварања стечаја и по службеној дужности, ако је дужник трговац и ако је поступак поравнања обустављен.¹²³

Овим законом уведена су и нека начела која су и данас темељ нашег стечајног права – одузимање пословне способности стечајном дужнику, ограничење располагања имовином и јасно уређена улога суда. Како истиче Чоловић, стечајни закон из 1929. године поставио је стандарде који су, у извесној мери, и даље актуелни.¹²⁴

Мишљења смо да је овај закон представљао својеврсну прекретницу у нашем правном развоју – он је, по први пут, интегрисао концепт правичности и тржишне дисциплине у исти нормативни оквир. На жалост, каснија законодавна кретања нису наставила овај напредак.

Након Другог светског рата, социјалистичко законодавство донело је потпуно другачији концепт, у складу са економским системом заснованим на друштвеној својини. „Златно доба“ стечаја завршено је 1953. године доношењем Уредбе о престанку предузећа и радњи, која се с правом сматра једним од најнеуспешнијих прописа у историји југословенског права.¹²⁵ Овом уредбом укида се сам термин стечај, а уводи се појам принудна ликвидација, која није имала карактер судског поступка, већ административне одлуке. На тај начин у потпуности је избрисан појам личне одговорности и правичне расподеле, а дужници су у суштини били искључени из процеса одлучивања. Овакво законодавно решење било је логичан одраз социјалистичке идеологије, која је негирала индивидуалну имовину и приватну привредну иницијативу. Ипак, гледано из данашње перспективе, овај период означава највећи дисконтинуитет у развоју института личног банкрота.

Тек 1965. године поново је донет Закон о принудном поравнању и стечају, а затим и Закон о санацији и престанку организација удруженог рада из 1980. и 1986.

¹²² I. Politeo, *Tumač Stečajnog zakona i Zakona o prinudnom poravnanju van stečaja*, Zagreb, 1930, str. 135.

¹²³ J. Hiršl, *O osiguranju imovine dužnika u postupku prinudnog poravnanja van stečaja, te o otvaranju stečaja*, Zagreb god. izd. perozn., str. 45, наведено према: В. Чоловић, Стечајни закон Краљевине Југославије из 1929. године, *Век ипо регулсања стечаја у Србији*, Институт за упоредно право, Београд, 2019, стр. 36.

¹²⁴ В. Чоловић, *Ор. cit.*, стр. 37.

¹²⁵ М. Васиљевић, *Компанијско право*, Београд 2005, стр. 557.

године, као и Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији из 1989. године.¹²⁶ Сви ови прописи били су усмерени на организације удруженог рада, без могућности примене на физичка лица.

Мишљења смо да је управо у овом периоду дошло до дубоког прекида континуитета са европским правним тековинама. Док су западне земље постепено развијале механизме заштите презадужених грађана, домаћи систем је правио корак уназад – гушећи индивидуалну одговорност, али и могућност економског опоравка појединца. Последице тог приступа осећају се и данас, јер Србија ни након више од три деценије транзиције није у потпуности обновила институт личног банкрота.

2.3. Регулисање личног банкрота у државама бивше СФРЈ

Регулисање института личног банкрота у државама насталим на простору бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије представља важан индикатор правне и економске зрелости тих система. Иако све ове државе деле заједничко историјско наслеђе и дуго су биле под утицајем јединственог југословенског правног простора, њихов каснији развој у области стечајног права одвијао се различитим темпом и у складу са специфичним друштвено-економским приликама.

Посебно је занимљиво посматрати како је свака од држава бивше СФРЈ приступила питању личне несолвентности – од потпуног изостанка регулативе (као у Босни и Херцеговини и Северној Македонији), преко делимичних решења (као у Србији), до потпуно развијених система личног стечаја (као у Хрватској, Словенији и Црној Гори). Тај развој показује степен прилагођености савременим европским трендовима и однос према заштити грађана у условима тржишне економије.

2.3.1. Република Србија

Институт личног банкрота у Србији има дугу традицију која сеже у 19. век, али је његов савремени развој обележен бројним дисконтинуитетима. После распада СФРЈ, Србија се нашла у изузетно тешкој економској ситуацији: транзиција ка тржишној економији била је праћена хиперинфлацијом, санкцијама, губитком тржишта и нестабилношћу финансијског система.

У том контексту, презадуженост становништва почела је да се јавља као озбиљан друштвени проблем, али без адекватног правног механизма за његово

¹²⁶ *Ibid.*

решавање. Дужници нису имали могућност формалног проглашења личног банкрота, што је често водило приватним договорима са повериоцима или неформалним избегавањем обавеза, уз негативне последице по финансијску дисциплину.

Први покушај системског уређења ове области био је Закон о стечајном поступку из 2004. године, који је омогућио спровођење стечаја и над предузетницима – чиме је фактички уведен елемент личног стечаја.¹²⁷ Овај закон регулисао је једино стечај предузетника, у смислу личног стечаја. У том погледу, сличан је Закону о принудном поравнању и стечају из 1965. године. Доношењем овог закона отворена су врата ка спровођењу стечајног поступка и над физичким лицем. Смисао оваквог решења произлази из дефиниције појма предузетника, која се заснива на обављању одређене делатности у циљу остварења добити, као и на једнакости и равноправности свих субјеката пред законом.¹²⁸ То је новина у односу на претходни Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији из 1989. године.¹²⁹

Поменути Закон о стечајном поступку посебну пажњу посвећује појму личне управе која подразумева самостално управљање имовином, тј. стечајном масом, од стране предузетника за време трајања стечајног поступка.¹³⁰

Међутим, доношењем наредног Закона о стечају, 2009. године, који је са одређеним изменама и допунама и данас на снази, стечај над предузетником је укинут.¹³¹ Разлози за то нису транспарентно образложени, али се у стручној јавности сматра да је реч о погрешном кораку који је умањио правну сигурност и ефикасност тржишта. Парадоксално, Србија је тиме направила корак уназад у односу на сопствено законодавство из 2004. године, нарочито имајући у виду да је у складу са регулативом из 2004. године спроведен велики број стечајних поступака над предузетницима, што је у многоме допринело ефикаснијем намирењу поверилаца, у складу са начелом сразмерности. Овакво регулисање довело је до свођења на минимум потенцијалних могућности преварног понашања и изигравања самих приватних предузетника у погледу измирења њихових дуговања, која су последица привредне активности.¹³²

¹²⁷ Закон о стечајном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 84/04 и 85/05.

¹²⁸ А. Опачић, Индивидуални стечај, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, вол. 84, бр. 1, Нови Сад, 2012, стр. 38.

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ В. Чоловић, Лични стечај, *Актуелна питања савременог законодавства: зборник радова са Саветовања правника*, Будва, 2012, стр. 287

¹³¹ Закон о стечају, *Сл. гласник РС*, бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018.

¹³² А. Опачић, Индивидуални стечај у контексту регионалног и међународног развоја, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, вол. 85, бр. 2, Нови Сад, 2013, стр. 73.

Чињеница је да је наше стечајно законодавство у великој мери резултат несмотрености и одсуства слуха законодаваца за актуелне проблеме и уопште друштвену стварност. Томе у прилог говори и чињеница да се приликом доношења законских решења у великој мери не уважавају примедбе, предлози и сугестије стручњака из ове области, као што су истакнути професори или судије.

Наша друштвена стварност изискује доношење посебног закона који би уредио област личног банкрота, укључујући и банкрот предузетника, што би у многоме допринело ефикаснијем регулисању дужничко-поверилачких односа, што би, последично, у крајњој линији растеретило и државни буџет из ког одлази новац на социјална давања. Такође, код нас је присутан раст у коришћењу потрошачких кредита. Међутим, услед инсолвентности долази до немогућности њихове отплате, а самим тим и до смањење количине новца који је у оптицају.

2.3.2. Хрватска

Лични банкрот у Хрватској, представља релативно нов правни институт који је уведен како би се одговорило на све већи проблем презадужености грађана. У периоду пре стварања Југославије, Хрватска је, као део тадашње Аустроугарске, била под утицајем аустроугарског правног система. Касније, у социјалистичкој Југославији, Хрватска је, као једна од њених република, била део централно планиране економије у којој је држава имала контролу над привредом и финансијским системом. Банкарски сектор био је у државном власништву, а приступ кредитима био је строго контролисан. Социјална сигурност и ниска задуженост грађана сматрани су приоритетом, па стога није постојала потреба за формалним законским оквиром за решавање презадужености појединаца.

Након распада Југославије и проглашења независности 1991. године, Хрватска је започела процес транзиције ка тржишној економији. Овај период транзиције био је праћен економским реформама, приватизацијом и либерализацијом финансијског сектора. Увођењем тржишних принципа, грађани су почели да се суочавају са све већим могућностима задуживања, али и ризицима које такав систем носи.

Хрватска је међу првима у региону уочила потребу за увођењем института личног банкрота као одговора на пораст презадужености грађана. Након периода транзиције, либерализације кредита и великог прилива потрошачких зајмова, број грађана у финансијским проблемима значајно је порастао.

Као реакција на ту појаву, донет је Закон о стечају потрошача из 2015. године, којим је формално уведен институт личног банкрота у хрватско право.¹³³ Овај закон омогућава физичким лицима која се налазе у стању презадужености да покрену поступак личног банкрота пред судом и реорганизују своје дугове.

Наиме, стечајни дужник, у смислу одредаба овог закона јесте потрошач, који је одређен као физичко лице које склапа правни посао или послује на тржишту ван своје трговинске, пословне, занатске или професионалне делатности; односно физичко лице, обвезник пореза на доходак од самосталне делатности и физичко лице обвезник пореза на добит уколико: 1) нема више од 20 поверилаца; 2) обавезе из обављања делатности не прелазе износ од 100.000,00 куна;¹³⁴ 3) нема обавеза из радних односа по основу обављања делатности и 4) није покренут предстечајни или стечајни поступак.¹³⁵

У погледу стечајног разлога треба напоменути да је прописано отварање стечајног поступка услед инсолвентности, која подразумева немогућност испуњења једне или више доспелих обавеза, у вредности од 20.000 куна (тј. око 2.500-3.000 евра), у непрекидном трајању од 90 дана.¹³⁶

Када је реч о поступку, треба напоменути да законодавац прописује вансудски поступак, који се спроводи од стране посредника, пре покретања стечајног поступка, ради склапања вансудског споразума између потрошача, који је у улози дужника, и поверилаца.¹³⁷ Такође, предвиђен је и судски поступак, који води стварно и месно надлежан општински суд, према пребивалишту потрошача, у којем поступа судија појединац.¹³⁸ Органи стечајног поступка јесу суд и повереник.¹³⁹

Дужник може предложити план отплате дугова, који мора бити реалан и у складу с његовим могућностима, а који одобрава суд. Уколико план отплате није могућ, дужникова имовина може бити ликвидирана како би се намирили дугови. Одређени део имовине, неопходан за основне животне потребе, остаје изузет из стечајног поступка. Након спровођења плана отплате или ликвидације, дужник може бити ослобођен преосталих дугова, чиме му се омогућава нови почетак.

¹³³ Закон о стечају потрошача, *Narodne novine*, 100/15, 67/18, 36/22, Преузето: 13.8.2024. : <https://www.zakon.hr/z/825/Zakon-o-ste% C4% 8Daju-potro% C5% A1a% C4% 8Da>

¹³⁴ У Хрватској је од 1. јануара 2023. године у употреби евро уместо куне, па је овај износ еквивалентан износу од око 13.000-13.500 евра. Међутим, одредбе хрватског Закона о стечају потрошача још увек нису усклађене са новом валутом (евром), па су казне и даље исказане у кунама.

¹³⁵ Čl. 4. st. 1-3. Zakona o stečajju potrošača

¹³⁶ Čl. 5. st. 1-3. Zakona o stečajju potrošača

¹³⁷ В. Чоловић, *Стечај физичких лица, Годишњак Факултета правних наука*, Година 7, бр. 7, Бања Лука, 2017, стр. 11.

¹³⁸ Čl. 21. st. 1-2. Zakona o stečajju potrošača

¹³⁹ Čl. 29. Zakona o stečajju potrošača

Иако је Закон о стечају потрошача у Хрватској био значајан искорак ка решавању проблема презадужености, његова примена условила је бројне изазове. Питања административне ефикасности, информисаности грађана и друштвене стигме представљају значајне препреке за ефикасну примену овог института. У главне изазове у имплементацији закона убрајају се:

- сложеност поступка - иако закон предвиђа могућност вансудског поступка, многи грађани сматрају да је сам поступак превише сложен и захтева ангажовање правних стручњака, што може бити финансијски терет;
- недостатак информација - грађани нису довољно информисани о својим правима и могућностима везаним за лични банкрот, што резултира ниском стопом коришћења овог правног механизма;
- друштвена стигма - као и у многим другим земљама, и у Хрватској постоји значајна стигма везана за лични банкрот, где се често доживљава као лични неуспех, што обесхрабрује грађане да покрену овај поступак;
- ефикасност судова - недостатак специјализованих судова и судија који би се бавили поступцима личног банкрота доводи до спорости у решавању случајева и додатног оптерећења за дужнике.

Упркос тим недостацима, хрватско законодавство представља добру полазну основу за Србију. Оно показује да је могуће успоставити модел који штити и повериоце и дужнике, уз контролисани поступак и јасна ограничења. Мишљења смо да је хрватски модел пример успешне трансформације једног друштва из социјалистичког у тржишно, у којем се одговорност и солидарност не искључују, већ надопуњују.

2.3.3. Словенија

Словенија је у овој области постала регионални лидер. Лични банкрот у Словенији, као правни институт, има специфичан развојни пут који је снажно повезан са политичким, друштвеним и економским променама које су се десиле од времена када је Словенија била део Југославије до данас. Развој овог института у Словенији одражава тежње за модернизацијом правног система и прилагођавањем европским стандардима, с циљем решавања проблема презадужености грађана.

За време бивше Југославије, Словенија је имала релативно стабилну економију у оквиру Југославије, с јаким индустријским сектором и високим стандардом живота у поређењу с другим републикама. Грађани су имали ограничен приступ кредитима, али

и низак ниво презадужености, што је додатно смањило потребу за законском регулативом у вези са личним банкротом. Након осамостаљења 1991. године, Словенија је брзо кренула у транзицију ка тржишној економији. Током овог периода, Словенија је усвојила низ реформи с циљем приватизације државне имовине, либерализације тржишта и интеграције у европски економски простор. Са економском транзицијом дошла је и већа доступност кредита, што је довело до повећања презадужености међу грађанима. Међутим, иако су проблеми презадужености постајали све очигледнији, Словенија у овом периоду још увек није имала законски оквир који би омогућио физичким лицима да формално прогласе лични банкрот. Ситуација се почела мењати почетком 2000-их, када су власти препознале потребу за законским решењем које би одговорило на растући проблем дугова међу грађанима.

Словенија је 2007. године усвојила Закон о финансијском пословању, поступцима инсолвентности и принудном ликвидацијом,¹⁴⁰ који регулише лични банкрот, тј. стечајни поступак над имовином предузетника, тзв. приватних лица, где убраја лекаре, нотаре, адвокате, пољопривреднике или друго физичко лице које није предузетник и које обавља одређену делатност као професију, као и потрошаче.¹⁴¹ Такође, прописана је и могућност вођења стечајног поступка над заоставштином.¹⁴²

Овим законом је на врло исцрпан и детаљан начин регулисана инсолвентност, као стечајни разлог, те се наводи да је дужник инсолвентан уколико: 1) у дужем временском периоду није у могућности да измири доспеле обавезе, или 2) дугорочно постаје несолвентан.

Претпоставка трајније неспособности плаћања постоји уколико дужник касни више од два месеца са испуњењем једне или више обавеза у укупном износу који прелази 20 одсто износа његових обавеза, исказаних у последњем јавно објављеном годишњем извештају, или ако средства на његовим рачунима нису довољна за извршење решења о извршењу или отплату налога за извршење и такво стање траје непрекидно последњих 60 дана или са прекидима дуже од 60 дана у последњих 90 дана, или ако нема отворен најмање један банковни рачун код пружаоца платних услуга у

¹⁴⁰ Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP), *Uradni list RS*, št. 126/07, št. 40/09, št. 59/09, št. 52/10, št. 26/11, št. 87/11, št. 23/12, št. 47/13, št. 63/13, št. 100/13, št. 10/15, št. 13/14, št. 10/15, št. 27/16, št. 31/16, št. 38/16, št. 63/16, Преузето: 14.8.2024. <https://pisrs.si/pregledNpb?idPredpisa=ZAKO4735&idPredpisaChng=ZAKO7155>

¹⁴¹ Čl. 7. st. 2, 7, 8. ZFPPIPP

¹⁴² Čl. 414. ZFPPIPP

Републици Словенији и ако након 60 дана од доношења решења о извршењу није измирио своју обавезу из решења о извршењу.¹⁴³

Уколико је стечајни дужник потрошач, инсолвентност постоји ако касни дуже од два месеца са испуњењем једне или више обавеза у укупном износу који је троструко већи од његове плате, накнаде или друге накнаде које редовно прима у периодима не дужим од два месеца, или ако је незапослен и не прима друге редовне накнаде и касни више од два месеца са извршавањем обавеза које прелазе 1.000 евра.¹⁴⁴

Овај закон је усвојен као део ширег законодавног оквира који је Словенија увела ради усклађивања са стандардима Европске уније и омогућио је физичким лицима да прогласе лични банкрот, пружајући правни оквир за решавање проблема презадужености.

Иако је овај закон успоставио правни оквир за лични банкрот у Словенији, његова примена није била без проблема. Многи грађани и даље се суочавају са изазовима приликом покретања поступка личног банкрота, а административна ефикасност и друштвена стигма и овде представљају значајне препреке. Наиме, поступак личног банкрота у Словенији може бити сложен и дуготрајан, што обесхрабрује многе грађане да га започну. Затим, трошкови и сложеност судских поступака представљају значајан терет за презадужене грађане, због чега многи одустају од покретања поступка. Као и у другим земљама региона, у Словенији постоји стигма везана за лични банкрот, где се овај поступак често доживљава као лични неуспех, што додатно отежава његову примену. Такође, грађани често нису довољно информисани о својим правима и могућностима у вези са личним банкротом, што резултира малим бројем покренутих поступака. Осим тога, реч је о врло сложенем и обимном акту, веома често мењаном и допуњаваном, који броји чак 496 чланова који на детаљан начин обрађују материју стечаја. Ипак, словеначки модел остаје најпотпуније решење у региону и усклађен је са стандардима Европске уније.

Словенија је, према нашем мишљењу, пример како стабилан институционални оквир и политичка воља могу довести до ефикасног и правично уређеног система личног банкрота. Њено искуство показује да такав институт не угрожава тржиште, већ га стабилизује.

2.3.4. Босна и Херцеговина

¹⁴³ Čl. 414. st. 1-2. ZFPPIPP

¹⁴⁴ *Ibid.*

За разлику од већине суседа, Босна и Херцеговина још увек није успоставила законски оквир за лични банкрот. Разлози за то леже у сложеној политичкој и административној структури земље – подели надлежности између Федерације БиХ, Републике Српске и Брчко дистрикта.

Економска ситуација после рата деведесетих година била је изузетно тешка, што је правне реформе усмерило на реконструкцију институција, а не на развој социјалних и финансијских механизма заштите. Упркос растућој презадужености грађана, у Босни и Херцеговини и даље не постоји институционализован поступак личног банкрота.

Увођење закона о личном банкроту у Босни и Херцеговини било би значајан корак ка решавању проблема презадужености грађана. Овај закон би омогућио грађанима да покрену поступак личног банкрота, реорганизују своје дугове и потенцијално се ослободе преосталих дугова, чиме би им се пружила шанса за нови почетак. Међутим, због сложене политичке структуре земље, усвајање јединственог закона о личном банкроту представља значајан изазов. Такође, стручњаци из Босне и Херцеговине не сматрају регулисање личног банкрота у Хрватској и Словенији адекватним имајући у виду да нигде није регулисан положај јемаца.¹⁴⁵

2.3.5. Црна Гора

Црна Гора, као и друге земље бивше Југославије, пролази кроз процес прилагођавања законодавства модерним економским потребама, укључујући и питање личног банкрота. Иако је Црна Гора током своје историје делила правни и економски оквир са осталим републикама бивше Југославије, њен пут ка регулисању презадужености грађана, посебно кроз институт личног банкрота, показује специфичности које су обликоване локалним друштвеним, економским и политичким условима.

Наиме, у време Југославије, Црна Гора је била део ширег правног система који је регулисао стечајне поступке, а с обзиром на економски заостатак и претежно аграрну структуру црногорског друштва у то време, задуженост грађана је била релативно ниска, а појам личног банкрота практично није постојао. Након распада Југославије и стицања независности Црне Горе 2006. године, економска ситуација се значајно променила. Током транзиционог периода, Црна Гора је прешла из централизоване

¹⁴⁵ *Treba li BiH zakon o licnom stečaju?* Преузето: 10.8.2024. https://www.rtvbn.com/index.php/3832698/treba-li-bih-zakon-o-licnom-stecaju#google_vignette

планске економије ка тржишној економији, што је довело до промена у финансијском сектору и повећања доступности кредита.

Имајући у виду амбиције Црне Горе да приступи Европској унији, уследила је и потреба за адекватним нормативним оквиром у погледу личног банкрота. У том смислу, у позитивноправном систему Црне Горе издвајају се два акта:

- 1) Закон о стечају из 2011. године¹⁴⁶, којим је регулисан стечај предузетника на потпуно исти начин као и стечај правних лица, и
- 2) Закон о личном стечају потрошача из 2015. године¹⁴⁷, који уређује стечај потрошача.

Наиме, Законом о личном стечају потрошача, који је ступио на снагу 1. јануара 2017. године, после више одлагања, прописано је да се потрошачем сматра свако физичко лице, осим самосталног трговца и занатлија, које склапа правни посао или делује на тржишту изван своје трговачке, пословне, привредне или професионалне делатности.¹⁴⁸ Дакле, дефиниција појма потрошач је готово у потпуности идентична дефиницији коју даје хрватски закон.¹⁴⁹ Такође, црногорски законодавац прописује да се одредбе Закона о личном стечају потрошача примењују и на лица која обављају самосталну пословну делатност, у случајевима када: 1) немају више од 10 поверилаца; 2) њихове обавезе из обављања самосталне пословне делатности не прелазе износ од 15.000,00 еура; 3) немају обавеза из радних односа које произлазе из обављања самосталне делатности; 4) није покренут предстечајни или стечајни поступак.¹⁵⁰

У погледу стечајног разлога, и овде је прописана инсолвентност дужника која постоји уколико потрошач-дужник више од шест месеци касни са измирењем једне или више доспелих обавеза, које у укупном износу прелазе седмоструки износ његове плате или друге надокнаде коју прима редовно у истим периодима који нису дужи од два месеца; односно, ако је незапослен и више од пет месеци касни са измирењем обавеза у износу већем од 2.500,00 евра.¹⁵¹

Као и у хрватском праву, и у Црној Гори је прописана могућност спровођења вансудског и судског поступка, при чему се поступак стечаја потрошача спроводи над

¹⁴⁶ Закон о стечају, *Службени лист ЦГ*, бр. 1/2011, 53/2016, 32/2018 - Одлука УС ЦГ, 62/2018 - Одлука УС ЦГ и 1/2022. Преузето: 8.8.2024. <https://me.propisi.net/zakon-o-stecaju/>

¹⁴⁷ Закон о личном стечају потрошача, *Службени лист Црне Горе*, бр. 046/15 и 003/16. Преузето: 8.8.2024. https://www.poslodavci.org/site/assets/files/1896/zakon_o_licnom_stecaju_potrosaca.pdf

¹⁴⁸ Чл. 4. ст. 11 Закона о личном стечају потрошача

¹⁴⁹ Видети: чл. 4. ст. 1-2. Закона о стечају потрошача, *Narodne novine*, 100/15, 67/18, 36/22.

¹⁵⁰ Чл. 4. ст. 2. Закона о личном стечају потрошача

¹⁵¹ Чл. 5. ст. 3. Закона о личном стечају потрошача

имовином потрошача, изузев примарне стамбене јединице у којој потрошач као стечајни дужник живи.

Међутим, примена овог закона у Црној Гори наилази на исте потешкоће као и у Хрватској и Словенији. Притом, строга патријархална традиција је дубоко укорењена у Црној Гори па је самим тим и друштвена стигма још израженија те се подаци о стању ове области у пракси готово и не могу пронаћи.

2.3.6. Северна Македонија

Северна Македонија, као и многе друге земље бивше Југославије, суочава се са изазовима у области регулисања презадужености физичких лица. Увођење института личног банкрота представља корак ка успостављању ефикасног правног механизма за решавање проблема презадужености грађана. Овај процес, међутим, има своје специфичности које су обликоване кроз историјске и правне фазе кроз које је земља пролазила.

Иако је Северна Македонија у међувремену усвојила низ реформи у области економије и права, закон о личном банкроту још увек није део правног система. Међутим, као и у Србији у периоду 2004-2009. године, и у Северној Македонији је регулисан стечај предузетника.¹⁵² Такође, прописано је да се стечајни поступак може водити и над пословном имовином заједнице интереса, над имовином умрлог лица и над заједничком имовином супружника.¹⁵³ Иако ова решења показују тежњу ка ширем уређењу стечајних питања, прави институт личног банкрота физичких лица у Македонији још увек не постоји.

Лични банкрот, као банкрот физичког лица које не обавља делатност, у Северној Македонији представља правни институт који тек треба да буде усвојен и развијен. Недостатак законског оквира оставља презадужене грађане у неизвесној ситуацији, без могућности да кроз правне механизме реорганизују своје дугове.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Правни режим одговорности предузетника у Републици Србији представља један од најтрајнијих елемената класичног трговачког права који је, упркос бројним

¹⁵² Чл. 4. ст. 1. Закона за стечај, *Сл.Весник на Р.Македонија*, бр.34 од 22.03.2006. Преузето: 8.8.2024. <https://bcm.mk/platforma/wp-content/uploads/2021/06/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%87%D0%B0%D1%98-%D0%B1%D1%80.-34-2006.pdf>

¹⁵³ Чл. 4. ст. 2. Закона за стечај

друштвено-економским променама, остао готово непромењен. Концепт личне и неограничене одговорности физичког лица које обавља делатност у своје име и за свој рачун, дуго је имао рационално утемељење у систему у којем је трговачка поузданост почивала на личној одговорности. Међутим, у савременим условима, у којима су економски односи сложенији, а ризици пословања значајно већи, овај модел све мање одговара потребама правне сигурности и привредне динамике.

Анализа позитивноправних решења показује да постојећи режим одговорности предузетника у Србији више не остварује своју основну сврху – уместо да подстиче поверење у трговачки промет, он често делује као фактор одвраћања од формалног обављања делатности. Неограничена лична одговорност за пословне обавезе чини предузетника економски рањивим, јер се пословни ризик у потпуности преноси на његову личну имовину. То доводи до дестимулације предузетништва, нарочито код младих и почетника, и посредно подстиче прелазак економске активности у неформалне токове.

Поред тога, одсуство уређеног механизма личног стечаја или банкрота физичких лица, а посебно предузетника, представља системску празнину која има далекосежне економске и социјалне последице. Предузетник који се нађе у стању трајне несолвентности нема могућност законитог окончања финансијске кризе нити „новог почетка“, што доводи до дугорочне економске пасивности и искључености из привредног живота. Истовремено, неуређеност института наслеђивања предузетничке радње и неодређеност правила о наставку делатности након смрти предузетника додатно отежавају континуитет пословања и очување породичних бизниса.

Упоредноправна анализа показује да су бројне државе, како у оквиру Европске уније, тако и у региону, препознале потребу да ублаже последице личне одговорности предузетника увођењем правних механизма који раздвајају пословну и приватну имовину или омогућавају ослобађање од дугова након спроведеног поступка личног банкрота. Француска је то постигла увођењем института EIRL, Немачка кроз стриктно уређење статуса појединца у трговини, док су Хрватска, Словенија и Црна Гора законски уредиле лични стечај потрошача и, у извесном обиму, предузетника. Тиме су ове државе створиле механизме који истовремено штите повериоце, обезбеђују економску дисциплину и омогућавају дужницима фер поступак и економску реинтеграцију. С друге стране, Србија је повлачењем стечаја предузетника из законодавства 2009. године учинила корак уназад, чиме је предузетнике оставила без могућности правног разрешења стања презадужености.

Системска реформа у овој области мора почивати на неколико основних начела:

- 1) Раздвајању пословне и приватне имовине предузетника, ради заштите личне егзистенције и очувања минималног стандарда живота;
- 2) Увођењу института личног банкрота предузетника, који би омогућио правично намирење поверилаца уз могућност ослобађања дужника од преосталих дугова;
- 3) Јасном уређењу наслеђивања и наставка делатности предузетника, ради очувања економског континуитета и породичних бизниса;
- 4) Обезбеђивању социјалне функције стечајног права, које мора имати у виду не само интерес поверилаца, већ и социјалну и економску стабилност друштва.

Увођење института личног банкрота у српско право представљало би значајан корак ка модернизацији правног система и хармонизацији са европским стандардима. Тај институт би допринео не само правној сигурности и финансијској дисциплини, већ и економској мобилности и предузетничкој активности. Савремени правни поредак који жели да подстакне економски развој мора обезбедити механизме који ће омогућити дужницима фер поступак, а повериоцима извесност наплате.

Закључно, може се констатовати да је садашњи режим личне одговорности предузетника у Србији анахрон у односу на савремене европске тенденције и потребе домаће економије. Стога је неопходно приступити свеобухватној реформи, којом би се створио уравнотежен систем у којем предузетништво не би значило ризик личне егзистенције, већ подстицај за иновацију, запошљавање и развој. Лични банкрот, као инструмент „друге шансе“, представља кључни елемент тог новог приступа — правно, економски и друштвено неопходан корак ка стабилнијем и праведнијем систему одговорности у привреди Републике Србије.

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

1. Авлијаш Радослав и Авлијаш Горан, *Предузетништво*, Универзитет Сингидунум, Београд, 2013.
2. Brown Chris, Thornton Mark, *Entrepreneurship theory and the creation of economics: insights from Cantillon's Essai*, Swinburne University of Technology, 2024.
3. Васиљевић Мирко, *Компанијско право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Центар за публикације, Београд, 2019.
4. Мирко Васиљевић, Привреда и привредна друштва, *Право и привреда*, бр. 4-6/2019, Београд, 2019, (стр. 11-52).
5. Васиљевић Мирко, *Компанијско право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Центар за публикације, Београд, 2005.
6. Вукотић Милош, Наслеђивање предузећа, *Право и привреда*, бр. 10-12/2018, Београд, 2018, (стр. 165-195).
7. Дукић Мијатовић Маријана, Узелац Озрен, Настанак и правно регулисање института друге шансе за предузетнике у Европској унији, *Страни правни живот*, год. LXV, бр. 1/2021, (91-104).
8. Јовановић Zattila Милена и Владимир Чоловић, *Стечајно право*, Центар за публикације, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2013.
9. Juncker Jean-Claude, Tusk Donald, Dijsselbloem Jeroen, Draghi Mario, Schulz Martin, *The Five President's Report: Completing Europe's Economic and Monetary Union*, Brussels: European Commission, 2015.
10. Krumina Marija, *Theoretical aspects of entrepreneurship*, 75th Conference Human resources and social policy Riga, University of Latvia, 2015, (3-13).
11. Niemi-Kiesiläinen Johanna, Consumer Bankruptcy in Comparison: Do We Cure a Market Failure or a Social Problem?, *Osgoode Hall Law Journal*, Vol. 37, 1999, (473-503).
12. Опачић Ана, Индивидуални стечај у контексту регионалног и међународног развоја, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, вол. 85, бр. 2, Нови Сад, 2013, (59-76).
13. Опачић Ана, Индивидуални стечај, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, вол. 84, бр. 1, Нови Сад, 2012, (37-55).
14. Паунд Роско, *Јуриспруденција*, књига II, Службени лист СРЈ, Београд, 2000.
15. Politeo Ivo, *Tumač Stečajnog zakona i Zakona o prinudnom poravnanju van stečaja*, Zagreb, 1930.
16. Hiršl Jakov, *O osiguranju imovine dužnika u postupku prinudnog poravnanja van stečaja, te o otvaranju stečaja*, Zagreb, god. izd. Nepozn.
17. Frank Rainer, *Erbrecht*, С.Н.ВЕСК, München, 2003.
18. Чоловић Владимир, Стечајни закон Краљевине Југославије из 1929. године, *Век ипо регулисања стечаја у Србији*, Институт за упоредно право, Београд, 2019, (35-47).
19. Чоловић Владимир, Стечај физичких лица, *Годишњак Факултета правних наука*, Година 7, бр. 7, Бања Лука, 2017, (5-18).
20. Чоловић Владимир, Лични стечај, *Актуелна питања савременог законодавства: зборник радова са Саветовања правника*, Будва, 2012, (285-301), стр. 285.
21. Шеховић Ајла, Предузетник као лидер бизниса, *Економски изазови*, година 3, број 6, (154-165).
22. Whitford William C., Changing Definitions of Fresh Start in U.S. Bankruptcy Law, *Journal of Consumer Policy*, Vol. 20, 1997, (179-198).

Истраживачка грађа

1. Bürgerliches Gesetzbuch, 1896.

2. Code civil, 1804.
3. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Entrepreneurship 2020 Action Plan, COM(2012) 795 final, Brussels, 9.1.2013.
4. European Commission, *Commission Recommendation on a new approach to business failure and insolvency (2014/135/EU)*, Official Journal of the European Union, L 74/65, 12.3.2014.
5. Закон за трговските друштва (2004).
6. Закон о адвокатури, *Сл. гласник РС*, бр. 31/2011 и 24/2012 - одлука УС.
7. Закон о *gospodarskih družbah (ZGD-1)*, *Uradni list RS*, št. 65/09 – uradno prečiščeno besedilo, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13, 55/15, 15/17, 22/19 – ZPosS, 158/20 – ZIntPK-C, 18/21, 18/23 – ZDU-10, 75/23, 102/24 in 77/25.
8. Закон о личном стечају потрошача, *Службени лист Црне Горе*, бр. 046/15 и 003/16.
9. Закон о наслеђивању Републике Србије, *Сл. Гласник РС*, бр. 46/1995, 101/2003 - одлука УСРС и 6/2015.
10. Закон о obrtu, *Narodne novine*, 143/13, 127/19, 41/20.
11. Закон о порезу на доходак грађана, *Сл. гласник РС*, бр. 24/2001, 80/2002, 80/2002 - др. закон, 135/2004, 62/2006, 65/2006 - испр., 31/2009, 44/2009, 18/2010, 50/2011, 91/2011 - одлука УС, 7/2012 - усклађени дин. изн., 93/2012, 114/2012 - одлука УС, 8/2013 - усклађени дин. изн., 47/2013, 48/2013 - испр., 108/2013, 6/2014 - усклађени дин. изн., 57/2014, 68/2014 - др. закон, 5/2015 - усклађени дин. изн., 112/2015, 5/2016 - усклађени дин. изн., 7/2017 - усклађени дин. изн., 113/2017, 7/2018 - усклађени дин. изн., 95/2018, 4/2019 - усклађени дин. изн., 86/2019, 5/2020 - усклађени дин. изн., 153/2020, 156/2020 - усклађени дин. изн., 6/2021 - усклађени дин. изн., 44/2021, 118/2021, 132/2021 - усклађени дин. изн., 10/2022 - усклађени дин. изн., 138/2022, 144/2022 - усклађени дин. изн., 6/2023 - усклађени дин. изн., 92/2023, 116/2023 - усклађени дин. изн., 6/2024 - усклађени дин. изн., 94/2024, 101/2024 - усклађени дин. изн., 8/2025 - усклађени дин. изн. и 19/2025.
12. Закон о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре, *Сл. гласник РС*, бр. 99/2011, 83/2014, 31/2019 и 105/2021.
13. Закон о привредним друштвима, *Сл. гласник РС*, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 и 109/2021.
14. Закон о *privrednim društvima*, *Sl. list RCG*, br. 65/2020.
15. Закон о раду, *Сл. гласник РС*, бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - одлука УС, 113/2017, 95/2018 - аутентично тумачење.
16. Закон о *samostalnim preduzetnicima*, *Sl. glasnik RS*, br. 98/2024.
17. Закон за стечај, *Сл. Весник на Р. Македонија*, бр. 34 од 22.03.2006.
18. Закон о стечају, *Сл. гласник РС*, бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018.
19. Закон о стечају, *Службени лист ЦГ*, бр. 1/2011, 53/2016, 32/2018 - Одлука УС ЦГ, 62/2018 - Одлука УС ЦГ и 1/2022.
20. Закон о стечајном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 84/04 и 85/05.
21. Закон о стечају потрошача, *Narodne novine*, 100/15, 67/18, 36/22.
22. Закон о *finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (ZFPPIPP)*, *Uradni list RS*, št. 126/07, št. 40/09, št. 59/09, št. 52/10, št. 26/11, št. 87/11, št. 23/12, št. 47/13, št. 63/13, št. 100/13, št. 10/15, št. 13/14, št. 10/15, št. 27/16, št. 31/16, št. 38/16, št. 63/16.
23. Закона о фискализацији, *Сл. гласник РС*, бр. 153/2020, 96/2021 и 138/2022.
24. Закон о стечајном поступку, 1861.

25. Мишљење Министарства финансија, бр. 413-00-21/2019-04 од 5.4.2019. Министарство финансија, *Билтен - службена објашњења и стручна мишљења за примену финансијских прописа*, број 4, Београд, 2019.
26. Мишљење Министарства финансија, бр. 003173229 2025 10520 004 000 011 001 од 18.8.2025. године.
27. Немачки трговачки законик – НТЗ (Handelsgesetzbuch), 1897.
28. Пресуда Апелационог суда у Београду, Гж1. 1724/21 од 2.9.2021. године.
29. Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, Гж1. 1646/17 од 18.7.2017. године.
30. Пресуда Вишег трговинског суда, Пж. 5184/2008 од 14.4.2009. године.
31. Пресуда Врховног касационог суда Рев2. 568/22 од 22.9.2022. године.
32. Пресуда Привредног апелационог суда, Пж. 4136/19 од 8.4.2021. године.
33. Решење Вишег трговинског суда, Пж. 9249/07 од 3.4.2008. године, *Судска пракса трговинских судова*, Билтен број 2/2008, Београд, 2008.
34. Решење Прекршајног апелационог суда у Београду, 14 Прж.број 4539/21 од 25.3.2021. године.
35. Решење Привредног апелационог суда, Иж. 104/21 од 11.2.2021. године.
36. Решење Привредног апелационог суда, Пж 7188/2015 од 16.8.2016. године.
37. Сентенца из пресуде Врховног касационог суда Рев 2493/2020 од 21.01.2021. године усвојена на седници Грађанског одељења од 16.03.2021. године.

Електронски извори

1. <https://bcm.mk/platforma/wp-content/uploads/2021/06/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%87%D0%B0%D1%98-%D0%B1%D1%80.-34-2006.pdf>
2. <https://business.gov.au/planning/business-structures-and-types/business-structures/sole-trader>
3. https://commission.europa.eu/publications/five-presidents-report-completing-europes-economic-and-monetary-union_en
4. <https://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/ohlj/vol37/iss1/21/>
5. https://eszf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/bvef/konferences/75.konference/Hazans_ENG/Theoretical_aspects_of_entrepreneurship_Krumina.pdf
6. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2014/135/oj/eng>
7. https://figshare.swinburne.edu.au/articles/conference_contribution/Entrepreneurship_theory_and_the_creation_of_economics_insights_from_Cantillon_s_Essai/26273947?file=47634718
8. https://figshare.swinburne.edu.au/articles/conference_contribution/Entrepreneurship_theory_and_the_creation_of_economics_insights_from_Cantillon_s_Essai/26273947?file=47634718
9. <https://me.propisi.net/zakon-o-stecaju/>
10. https://mfin.gov.rs/upload/media/SiLThb_6019692e2da36.pdf
11. <https://novaekonomija.rs/vesti-iz-zemlje/polovina-registrovanih-preduzetnika-ima-od-dvoje-do-devetoro-zaposlenih>
12. <https://pisrs.si/pregledNpb?idPredpisa=ZAKO4735&idPredpisaChng=ZAKO7155>
13. <https://pn2.propisi.net/>
14. <https://prav nabaza.paragraf.rs/>
15. <https://profisistem.com/>
16. <https://www.apr.gov.rs/infografike.4320.html?infoId=159>
17. <https://www.apr.gov.rs/registri.2017.html>
18. <https://www.etymonline.com/word/entrepreneur>

19. <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>
20. <https://www.informdirect.co.uk/business-management/what-is-a-sole-trader/>
21. <https://www.investopedia.com/terms/s/soleproprietorship.asp>
22. https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/1804-03-25
23. https://www.poslodavci.org/site/assets/files/1896/zakon_o_licnom_stecaju_potrosaca.pdf
24. https://www.rtvbn.com/index.php/3832698/ treba-li-bih-zakon-o-licnom-stecaju#google_vignette
25. <https://www.slvesnik.com.mk/Issues/0B7D0CE4EBCBAB4AAA21D9D1D96797D8.pdf>
26. https://www.templelawreview.org/lawreview/assets/uploads/2014/09/1997_Changing-Definitions-of-Fresh-Start-in-U.S.-Bankruptcy-Law.pdf
27. <https://www.uzzpro.gov.rs/doc/biblioteka/bib-propisi/pravni-i-politicki-sistem/1861%20-%20zakon%20o%20stecisnom%20postupku.pdf>
28. <https://www.zakon.hr/z/297/zakon-o-obrtu>
29. <https://www.zakon.hr/z/825/Zakon-o-ste%C4%8Daju-potro%C5%A1a%C4%8Da>

РЕЗИМЕ

Кључне речи: *предузетник, одговорност, лични банкрот, правна реформа, нови почетак.*

Предмет овог мастер рада је анализа правног режима одговорности предузетника у Републици Србији, са посебним освртом на проблем неограничене личне одговорности и потребу за системском реформом која би омогућила раздвајање пословне и приватне имовине физичког лица. Циљ истраживања је да се, кроз нормативну, аналитичку и упоредноправну анализу, испитају постојећа законска решења, укаже на њихове недостатке и предложи могући правци реформе у складу са савременим европским стандардима.

У првом делу рада анализира се нормативни оквир који дефинише положај предузетника у домаћем праву. Показано је да предузетник у српском правном систему није самостални правни субјект, већ физичко лице које обавља делатност у своје име и за свој рачун, те одговара целокупном имовином за све обавезе настале у вези са обављањем делатности. Посебна пажња посвећена је одговорности у случају статусних промена, брисања из регистра и наслеђивања предузетничке радње, где судска пракса доследно потврђује да се одговорност физичког лица наставља и након престанка предузетничке делатности.

У другом делу рада истражују се економски ефекти постојећег режима, посебно у контексту дугорочне дужничке несолвентности и одсуства механизма ослобађања од дугова. Анализом праксе и релевантне литературе утврђено је да тренутни систем не нуди инструменте који би омогућили предузетнику финансијску реинтеграцију након неуспеха пословања, што доводи до трајне економске искључености и дестимулише предузетничку иницијативу.

Упоредноправни део рада обухвата решења у правним системима Француске, Немачке, англосаксонских земаља и држава бивше СФРЈ. Посебно се издваја француски модел *l'entreprise individuel à responsabilité limitée (EIRL)*, који сада функционише у облику *l'entreprise individuel (EI)* и омогућава ограничење одговорности физичког лица у оквиру пословне имовине. Немачко право, с друге стране, задржава традиционални концепт неограничене личне одговорности *Einzelunternehmer-a*, али уз постојање развијених процедура личног стечаја које

омогућавају ослобађање од преосталих дугова. У англосаксонским системима (САД и Велика Британија), *sole trader* модел такође подразумева неограничену одговорност, али је праћен ефикасним системом личног банкрота. Државе региона, попут Словеније и Хрватске, увеле су механизам личног стечаја физичких лица, чиме су предузетницима омогућиле „нови почетак“.

Применом нормативно-аналитичког и компаративног метода, рад показује да је у српском праву неопходно увођење института личног стечаја предузетника, који би омогућио раздвајање пословне и приватне имовине, правичан поступак намирења поверилаца и ослобађање од преосталих дугова након одређеног периода. Такав модел би повећао правну сигурност, подстакао развој малих и породичних бизниса и смањио сиву економију. Резултати истраживања указују да системска реформа у овом правцу представља нужан услов за модернизацију трговачког права и економску стабилност Републике Србије.

SUMMARY

Key words: entrepreneur, liability, personal bankruptcy, legal reform, fresh start.

The subject of this master's thesis is the analysis of the legal regime governing the liability of entrepreneurs in the Republic of Serbia, with particular focus on the issue of unlimited personal liability and the need for a systemic reform that would enable a clear separation between the business and personal assets of natural persons. The main goal of the research is to examine existing legislative solutions through normative, analytical, and comparative analysis, identify their shortcomings, and propose reform directions aligned with contemporary European standards.

The first part of the thesis analyzes the normative framework defining the legal position of entrepreneurs in Serbian law. It demonstrates that an entrepreneur is not a separate legal entity but a natural person conducting business in their own name and for their own account, thereby bearing unlimited liability with all personal assets for obligations arising from their business activity. Special attention is devoted to liability in cases of legal form transformation, deregistration, and inheritance of an entrepreneurial business, where judicial practice consistently confirms that the liability of the individual continues even after the termination of business activity.

The second part examines the economic implications of the current regime, particularly in the context of long-term insolvency and the absence of mechanisms for debt discharge. The analysis of practice and relevant literature indicates that the existing system does not provide instruments that would allow entrepreneurs to achieve financial reintegration after business failure, which results in permanent economic exclusion and discourages entrepreneurial initiative.

The comparative section of the research covers legal solutions in France, Germany, Anglo-Saxon countries, and the former Yugoslav states. The French model *l'entreprise individuel à responsabilité limitée* (EIRL), now functioning as *l'entreprise individuel* (EI), enables the limitation of liability to business assets. German law, by contrast, retains the traditional concept of unlimited personal liability for *Einzelunternehmer*, yet offers developed personal insolvency procedures that allow for debt discharge. In Anglo-Saxon systems (the United States and the United Kingdom), the sole trader model also implies unlimited liability,

but it is accompanied by efficient personal bankruptcy mechanisms. The countries of the region, such as Slovenia and Croatia, have introduced personal insolvency regimes for natural persons, providing entrepreneurs with a “fresh start.”

Using normative-analytical and comparative methods, the paper concludes that Serbian law requires the introduction of a personal bankruptcy regime for entrepreneurs, which would ensure a fair distribution of assets among creditors, separation of personal and business property, and discharge of remaining debts after a defined period. Such a model would enhance legal certainty, stimulate the development of small and family businesses, and reduce the informal economy. The findings indicate that a systemic reform of this kind is a necessary condition for the modernization of commercial law and the overall economic stability of the Republic of Serbia.

БИОГРАФИЈА

Ауторка рада, Исидора Стојковић, рођена је 8. новембра 1994. године у Нишу. Основно образовање завршила је 2008. године у Основној школи „Учитељ Таса“ у Нишу, као носилац Вукове дипломе. Средње образовање стекла је у нишкој Гимназији „Светозар Марковић“, на друштвено-језичком смеру.

Основне академске студије на Правном факултету Универзитета у Нишу уписала је 2013. године, а дипломирала 2023. године. Током студија стицала је радно искуство у различитим областима, између осталог и као заменик менаџера у компанији Fashion&Friends, где је развила организационе способности, одговорност и тимски дух.

Након завршетка основних академских студија, 2023. године уписала је мастер академске студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, у ужој трговинскоправној научној области.

Чланица је Адвокатске коморе Ниш од 2023. године, где је уписана у Именик адвокатских приправника-волонтера. Приправнички стаж обавља у адвокатској канцеларији Братислава Годоровића у Нишу.

У циљу стручног усавршавања и стицања посебних знања, учествовала је на бројним предавањима и обукама, међу којима се издвајају: предавање „Судови пред међународним приватним правом – Хашке конвенције“ (2024), Нишка школа права (2024) и предавање „Тероризам и извори финансирања тероризма“ (2024).

Говори енглески, француски и италијански језик.

**ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА
МАСТЕР РАДА**

Име и презиме аутора мастер рада: Исидора Стојковић

Наслов мастер рада: Излазак предузетника са тржишта: правни аспекти одговорности
предузетника и потребе за системском реформом

Ментор: Проф. др Милена Јовановић Zattila

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном
облику, који сам предала Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да мастер рад, под насловом *Издак предузетника са тржишта: правни аспекти одговорности предузетника и потребе за системском реформом*, пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- представља резултат сопственог истраживачког рада;
- није у целини, нити у деловима с моје стране пријављиван на одбрану на другим факултетима или универзитетима;
- не крши ауторска права или интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу.

Аутор мастер рада: _____

У Нишу, _____

Потпис аутора
